

YMPÄRISTÖKASVATUS

TEEMA 2017

OSALLISUUTTA
ILMAN SEINIÄ

Sisällys

- 03** Sitoumuksilla osallisiksi!
- 04** Osallisuutta ilman seiniä
- 07** Uskalla heittäytyä hetkeen
- 10** Osallistavan ympäristötyön aakkoset
- 14** Kuuntelua, kohtaamista, vuorovaikutusta
– Osallisuus oman työn osana
- 20** Ympäristöraati osallistaa ja innostaa
Vihreässä lipussa
- 25** Mitä voimme tehdä yhteisömmä
hyväksi?
- 28** Kestävä metsä – Kampuksen aarrejahti
- 32** Ympäristöahdistus ja opettajat
- 36** Miksi oppilaan ympäristökansalaisuus
ei toteudu koulussa tässä ja nyt?
- 40** Mikä ihmeen osallisuus?
- 41** Ympäristökasvatus Teema
– Miljöfostran Tema 2017

Osallistuimme syksyllä 2017 **Anna Kettusen** (oik.) kanssa Vancouverissa maailman ympäristökasvatuskonferenssiin (WEEC). Esittelimme omaa ympäristökasvatustoimintaamme ja saimme itsekin tietoa, inspiraatiota ja ideoita. Välillä rentouduimme puita halaten, kuten kunnan ympäristökasvattajien kuuluu.

MARJA HAMMOND

Julkaisija
FEE Suomi
Lintulahdenkatu 10, 5. krs,
00500 Helsinki
p. 09 4541 8151
toimisto@feesuomi.fi

Toimitus
Päätoimittaja Silja Sarkkinen
silja.sarkkinen@feesuomi.fi
Toimitussihteeri Marjo Soulanto
toimitus@ymparistokasvatus.fi

Tämän teemalehden suunnittelu
Essi Aarnio-Linnanvuori, litu Kiminki,
Silja Sarkkinen, Kati Vähä-Jaakkola

Taitto & piirroset Marjut Anttilainen

Kannen kuva Eveliina Heikkinen

ISSN 1237-6345 (painettu)
ISSN 2342-0332 (verkkojulkaisu)

Painopaikka Fram

feesuomi.fi
vihrealippu.fi
greenkey.fi

**Lue Ympäristökasvatus-
verkkolehteä!**

➔ ymparistokasvatus.fi

Sitoumuksilla osallisiksi!

Haluan muistuttaa jokaista ympäristökasvattajaa kestävän kehityksen sitoumuksista. Tämän kansainvälisesti ainutlaatuisen sosiaalisen innovaation soisi porskuttavan ja leviävän laajalle. Sitoumukset on hyvä tapa saada uusia motivoituneita toimijoita mukaan kestävän kehityksen toteutukseen. Se on toimijalähtöinen, osallistava, keskustelua synnyttävä ja konkreettinen malli, joka parhaimmillaan tarjoaa aidon mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa. Kestävän kehityksen tavoitteet ja Agenda 2030 kun kuuluvat meille kaikille.

Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus on Suomen kansallinen linjaus kestävän kehityksen tavoittamiseksi vuoteen 2050 mennessä. Suomi, jonka haluamme 2050 -yhteiskuntasitoumus käynnistyi vuonna 2014. Se on korvannut aiemman kansallisen kestävän kehityksen strategian.

Toteuttamisen keskeisiä välineitä ovat toimenpidesitoumukset, jotka ovat eri tahojen antamia julkisia lupauksia konkreettisista ja vapaaehtoisista toimista kestävän kehityksen edistämiseksi. Sitoumuksen antaja saa itse määrittellä tavoitteensa, toteutustavan ja toteutuksen mittarit. Sitoumuksista ja niiden edistymisestä raportoidaan julkisesti sitoumus2050.fi-verkkosivustolle.

Keväällä 2016 yhteiskuntasitoumus päivitettiin yhteensopivaksi YK:ssa hyväksytyyn kansainvälisen Agenda 2030:n kanssa. Tällä hetkellä sitoumuksia on tehty noin 700. Mukana on kaikenlaisia toimijoita suurista yrityksistä pieniin, julkishallinnosta kansalaisjärjestöihin ja verkostoista yksittäisiin kansalaisiin.

Sitoumusprosessin toimivuutta arvioitiin äskettäin. Tulosten mukaan sitoumusten määrää ja vaikuttavuutta pitää edelleen lisätä. Erityisesti tulisi nostaa näkyvästi esiin parhaimpia esimerkkejä malliksi muille, sillä ne voivat imaista mukaan aktiiviseen ja vapaaehtoiseen toimintaan niitäkin tahoja, joita kestävän kehityksen kysymykset eivät vielä innosta.

Oletko sinä jo mukana? Entä yhteisösi? Millä toimenpiteillä juuri sinä voisit laajentaa kestävän kehityksen omistajuutta? Ketä sinä voisit aidosti innostaa mukaan toimintaan? Kenelle juuri sinä voisit olla kumppani? Kenelle juuri sinä voisit antaa inspiraatiota, neuvoja ja näkyvyyttä? ❌

”
Suomalaisten
kasvattajien on syytä
olla ylpeitä omasta
työstään!

► Kirjoittaja on FEE Suomen hallituksen puheenjohtaja.

OSALLISUUTTA ILMAN SEINIÄ

◆ SILJA SARKKINEN & ANNA KETTUNEN

Kuvittele koulu. Ilman seiniä. Paikka, jossa välitunteja ei erota oppitunneista. Paikka, jossa luonto muuttuu liitutauluksi, jossa ilmiöt luovat oppitunnin. Paikka, jossa oppilaat oppivat toisiltaan ja opettavat toisiaan. Paikka, jossa vanhempia rohkaistaan osallistumaan. Paikka, jossa kävely metsässä onkin matematiikan, äidinkielen, kuvaamataidon, biologian tai liikunnan oppitunti. Koulu, joka jatkaa kasvua.

KUVAT: ANNA KETTUNEN

Mapple Ridgessä, Brittiläisessä Kolumbiassa, Kanadassa toimii ympäristökasvatusta ja ulkona oppimista painottava alakoulu kokonaan ilman koulurakennusta. Oppimisympäristöinä ovat alueen puistot, kirjastot ja muut julkiset paikat. Koulussa on 88 oppilasta, neljä opettajaa, rehtori sekä muutama kouluavustaja. Oppilaat ovat 4–13-vuotiaita.

Opettajat, tutkijat, vanhemmat ja oppilaat työskentelevät yhdessä luodakseen aidon ja rikkaan oppimis- ja toimintaympäristön. Teoria ja käytäntö pohjaavat paikkasidonnaiseen oppimiseen, luovuuteen ja mielikuvitukseen sekä ympäristökasvatukseen. Koulunkäynti on kokemuksellista oppimista aidossa ympäristössä, jossa mieli, keho ja sydän ovat yhtä.

ANNA KETTUNEN KERTOO:

Sain mahdollisuuden tutustua koulun toimintaan kahden päivän ajan syyskuussa. Aamu alkoi kello 8.30 rummutuksella, joka kutsui koululaiset koolle. Oppilaat jakautuivat neljään tuttuun klaaniin, jossa eri-ikäiset oppilaat opiskelevat yhdessä.

Seurasin puun alla Lohi-klaanin oppituntia, joka liittyi ampiaisiin ja mehiläisiin. Ampiaispyydystimeen oli yön aikana kerääntynyt paljon ampiaisia, ja niissä riitti tutkittavaa. Ryhmässä keskusteltiin ensin ampiaisista ja mehiläisistä, ja lopuksi opettaja luki aiheeseen liittyvän satukirjan.

Kun oppilaat olivat kylmissään, leikittiin luonnon aarteiden metsästystä. Jokainen ryhmä sai lapun, jossa oli 20 eri asiaa luonnosta. Tehtävänä oli yrittää löytää ne kaikki.

Välipalan jälkeen oppilaat jakautuivat kolmeen ikäryhmään. Seurasin koulun vanhimpien oppilaiden kiviin liittyvää oppituntia. Oppilaat olivat viikkoa aikaisemmin etsineet jokainen joesta oman kiven, jolle oli annettu nimi, ja lisäksi oli kirjoitettu vihkoon sen tuntomerkkejä. Nyt tehtävänä oli tutkia muistiinpanoja ja löytää oma kivi 40 muun kiven joukosta. Kivistä keskusteltiin ja vihkoihin kirjoitettiin lisää tarinaa omasta kivistä.

Iltapäivällä osallistuin 7–9-vuotiaiden hämähäkkeihin liittyvään oppituntiin. Ensin oppilaat kirjoittivat vihkoihinsa: ”hämähäkin verkko”. Sen jälkeen heidän piti etsiä luonnosta hämähäkki ja verkko sekä piirtää löytönsä vihkoon.

Oppitunnin päättyessä kaikki koulun oppilaat saivat lopuksi leikkiä yhteistä hippaleikkiä. Hipan jälkeen oppilaat pakkasivat telttakatokset ja muut tavarat takaisin koulun peräkärryyn. Lopuksi klaanit kokoontuivat omiin paikkoihinsa keskustelemaan siitä, mitä päivän aikana olivat oppineet.

Koulupäivä loppui kello 14.20, jolloin vanhemmat tulivat hakemaan oppilaita kotiin. ❌

USKALLA HEITTÄYTYÄ HETKEEN!

◆ ANNA KETTUNEN

KUVAT: ANNA KETTUNEN

Aprillipäivän aamu. Nuorisokeskus Marttisen ympäristökoulu Kuukkelin luokka. Piirissä istuu viisitoista varhaiskasvattajaa. Ilmassa on jännitystä. Varhaiskasvattajien *Oisin jo valmis seikkailuun* -koulutus on juuri alkamassa. Ryhmälle esitellään seikkailukoulutuksen mahdollisia sisältöjä.

Edessä on 21 tunnin seikkailu, jonka sisällön suunnittelusta on vastuu ryhmällä. Jokainen saa äänestää suosikkiohjelmia laittamalla helmiä kippoihin. Ryhmä ei entuudestaan tunne toisiaan, joten edessä on suuri haaste: Kuinka ryhmä saa rakennettua ohjelman, jossa on huomioitu yksilöiden henkilökohtaiset odotukset ja ammatilliset toiveet suhteessa koulutukseen?

Aikaa ohjelman suunnitteluun on vain tunti. Ohjaajat väistyvät takahuoneeseen, ja keskustelu alkaa: Nukutaanko

ulkona vai ei? Lähdetäänkö retkelle? Minulla ei ole makuupussia... Minä ainakin haluan kiipeillä! Minä haluan vinkkejä omaan työhön. Minä en osaa käyttää kompassia. Ryhmä kirjaa keskustelun tulokset paperille, ja kello 11.30 ohjelma on kasassa.

Koulutuksen tavoitteena on tarjota osallistujille käytännön työkaluja seikkailukasvatuksen hyödyntämiseen omassa työssä. Kahden vuorokauden aikana perehdytään seikkailukasvatuksen teoriaan ja menetelmiin, kokemukselliseen oppimiseen sekä ryhmän dynamiikan merkitykseen.

Perustaidot antavat uskallusta heittäytyä

Suuri seikkailu alkaa iltapäivällä lyhyen teoriaosuuden jälkeen. Ohjelma etenee ryhmän laatiman suunnitelman mukaan. Ensimmäinen on luvassa seikkailua Metsämörrin ja Muumien retkeilykoulun merkeissä Suomen Ladun kouluttaja **Mari Parikka-Nihdin** johdolla. Sen jälkeen lähdetään

pienryhmissä suunnistamaan kartan ja kompassin avulla.

Rasteille on piilotettu ruokatarvikkeet ja retkikeittimet. Jokaisessa ryhmässä on ainakin yksi, joka osaa käyttää karttaa ja kompassia. Hän saa neuvoa muita, mutta hänen pitää pysyä kahden metrin päässä kartasta ja kompassista. Lähtöpiste ei näy kartalla, joten ensimmäinen haaste onkin saada ryhmä kartalla merkitylle alueelle.

Seikkailu jatkuu suunnistuksen jälkeen retki-ruokailun ja havaintokävelyn merkeissä. Myös aartenetsintää (geokätköilyä eli lodjausta) pääsee yksi ryhmä kokeilemaan. Väsyneet seikkailijat palaavat Marttiseen lepäämään vasta keskiyön aikaan.

Aamulla on vuorossa ryhmän toiveiden mukaan kiipeilyä mahdollisimman monella eri tavalla: alaköysiratojen rakentelua, solmujen opettelua, puuhun kiipeämistä, spottaamista, boulderointia, yläköysiradalla korkealla itsensä voittamista ja

vaijerilla liukumista takaisin maan pinnalle. Seikkailu päättyy lounaaseen.

Iltapäivällä on aikaa reflektoinnille, jolloin kuvien ja keskustelun avulla käydään läpi seikkailussa koettuja asioita.

– Mitä enemmän opimme retkeilyn perustaitoja, kuten trangian kokoamista ja kartan lukua, sitä enemmän uskalamme heittäytyä lasten kanssa seikkailuun, totesi yksi osallistuja.

Seikkailu ja erilaiset tunteet

Seikkailukoulutus on ravistellut osallistujien totuttuja ajatusmalleja ja lisännyt ymmärrystä lasten kokemuksiin tunteiloihin. Seikkailun aikana koettiin yhdessä ryhmän kanssa monenlaisia tunteita – pelkoa, jännitystä ja turhautumista – ja opittiin asioita yrityksen ja erehdyksen kautta.

Oman mukavuusalueen ulkopuolelle meneminen kasvattaa. Aina ei tarvitse selvittää yksin, vaan kaverin apu on sallittua. Koulutus lisäsi varhaiskasvattajien uskallusta heittäytymiseen ja hetkestä kiinnittämiseen. ☒

SEIKKAILUKASVATUS

Seikkailukasvatuksella tarkoitetaan seikkailullisia toimintoja hyödyntävää turvallista, tavoitteellista ja ohjattua toimintaa, joka tähtää kokonaisvaltaiseen ihmisen kehittymiseen. Seikkailukasvatus uskoo ihmisen kykyyn kehittyä ja löytää kestäviä yksilöllisiä ratkaisuja elämälleen.

Seikkailukasvatus on osallistavaa pedagogiikkaa parhaimmillaan. Sen lähtökohtina ovat yksilön oppiminen, kasvu ja sosiaalistuminen. Seikkailu tapahtuu tekemisen, vuorovaikutuksen ja tunteiden kautta useimmiten luonnonympäristöissä.

Seikkailukasvatus voi toimia arvojen ja asenteiden kannalta tärkeiden luontoelämyksien tuottajana. Seikkailukasvatus kehittää myös kestäväälle elämälle tärkeitä sosiaalisia taitoja.

Seuraavat varhaiskasvattajille suunnatut seikkailukoulutukset *“Oisin jo valmis seikkailuun – seikkailu menetelmänä”* järjestetään huhti- ja kesäkuussa 2018.

Lempäälän lukion oppilaat osallistuivat innokkaalla joukolla Koipijärven luonnonsuojelualueen vihkimistilaisuuteen.

Osallistavan ympäristötyön AAKKOSET

◆ ESSI AARNIO-LINNANVUORI

Ympäristöraati, ekoagentit, keke-tiimi. Ounasketut toimivat Ounasvaaran peruskoulussa ja Käpypandat Käpylän peruskoulussa. Oppilaiden ympäristöryhmän nimi voi olla melkein mitä vain, mutta samat asiat ovat keskeisiä eri ryhmien toiminnassa: oppilaalla on ryhmässä valta vaikuttaa koulun toimintatapoihin ja ryhmä työskentelee yhdessä ympäristön hyväksi. Toisin sanottuna ympäristöryhmä antaa mahdollisuuden toteuttaa koulussa toimintaa ympäristön puolesta sekä saada voimaantumisen kokemuksia.

WWF LILLI PUKKA

*Oppilaiden ympäristöryhmässä ohjauva opettaja antaa vakan oppilaille. Kuvassa **Janne Riehungangas** Käpylän peruskoulusta.*

Hvyiä syitä ympäristöryhmän perustamiseen riittää. Globaalien ympäristöongelmien ratkaiseminen edellyttää meiltä elämäntavan ja kulttuurin muutosta. Kulttuurin muutos tarkoittaa muutosta myös koulun toimintatavoissa.

Ympäristökasvatuksen tutkimuskirjallisuudessa korostetaan sosiaalisen oppimisen ja oikean ympäristötoiminnan merkitystä. Ympäristöryhmässä päästään harjoittelemaan molempia. Myös uudet opetussuunnitelmat kannustavat toteuttamaan osallistavaa ympäristötyötä koulussa.

Vapaaehtoiset ryhmän jäsenet ovat motivoituneita

Oppilaiden ympäristöryhmä voi olla edustuksellinen osallisuusryhmä samaan tapaan kuin oppilaskunnan hallitus. Esimerkiksi Maatullin ala-asteen koululla jokainen luokka saa nimetä kaksi oppilasta ympäristöryhmään. Luokassa järjestetään vaalit tai osallistujat arvotaan halukkaiden joukosta.

– Meillä ympäristöryhmän toiminta näkyy selvästi koulun arjessa ja innokkaista osallistujista on harvoin pulaa, **Taru Martikainen** Maatullin ala-asteen koululta toteaa.

Joissakin kouluissa ympäristöryhmä perustuu kokonaan vapaaehtoisuuteen. Käpylän peruskoulussa kokeiltiin aiemmin ympäristöryhmän koostamista oppilaskunnan hallituksen varajäsenistä,

mutta siirryttiin sittemmin malliin, jossa kaikki hakukaat pääsevät mukaan.

– Motivaatio on nyt korkeampaa ja muutamilta luokilta on suuri määrä osallistujia. Ryhmää mainostavat ulospäin näyttäytyvä toiminta ja sosiaaliset suhteet, iloitsee **Janne Riehungangas** Käpylän peruskoulusta.

Ympäristöryhmä voi toimia kerhomuotoisena koulupäivän jälkeen tai koulupäivän aikana. Joissakin kouluissa ryhmän kokoukset järjestetään oppituntien aikana, ja oppilaille on lupa olla poissa omalta oppitunniltaan. Tavallista kuitenkin on, että ainakin osa kokouksista järjestetään välitunneilla ja opettajan hyppytunneilla.

Pitempi kokous on kuitenkin tarpeen ainakin silloin tällöin toimintaa suunniteltaessa, jotta ehditään perehtyä asioihin rauhassa ja rakentaa ryhmähenkeä. Sellaisiakin kouluja on, joissa ympäristöryhmän kaltaisille yhteisille aiheille on merkitty lukujärjestykseen paikka. Lisäksi etenkin lukioissa on tavallista, että osallistavaa ympäristötyötä tehdään kurssien yhteydessä, joko yhtenä erillisenä kurssina tai useamman kurssin projekteina.

Ideoiminen vaatii harjoittelua

Jos ryhmän kokoonpano vaihtuu vuosittain, uusi lukuvuosi alkaa yleensä ryhmäytymisestä. Syksyn aluksi ideoidaan ja suunnitellaan yhdessä vuoden

” Ihanat ja innokkaat ympäristöryhmäläiset muikkeen mainioine ideoineen luovat niitä liekkihetkiä! On upeaa huomata, kuinka oppilaiden luontosuhde kehittyy ja kuinka he oppivat ohjeistamaan sekä muita oppilaita että aikuisia oikeaan lajitteluun ja ympäristön huomioimiseen.

– SATU MÄLKIÄ, JALKARANNAN KOULU

kulkua: mitä tavoitteita tänä vuonna on ja mitä voimme ja haluamme tehdä niiden saavuttamiseksi? Aikataulun laatiminen on tärkeä vaihe.

Ideat voivat tulla oppilailta, mutta etenkin uusissa ympäristöryhmissä voi aluksi tuntua, ettei oppilailla ole omia ideoita. Ideoiminenkin vaatii harjoittelua. Osallisuuden kokemuksia voi saada, vaikka ehdotus jostakin tapahtumasta tai toimintamuodosta tulisi aluksi opettajalta.

Uuden ympäristöryhmän toiminta kannattaa usein aloittaa jostakin selkeästä ja tutusta teemasta. Esimerkiksi Jalkarannan koulussa Lahdessa ympäristöryhmän toiminta aloitettiin jätteiden lajittelusta. Ympäristöryhmäläiset opettelivat lajittelua itse, opastivat muita ja tekivät lajittelutarkastuksia luokissa. Kun omasta koulusta oli vankkaa kokemusta, osaamista jaettiin myös laajemmalle yleisölle hiihdon maailmanmestaruuskisoissa:

– Ympäristöryhmämme oli sekä Salpausselän esikisoissa että MM-kisoissa ohjaamassa kisavieraita lajittelussa ja ohjeistamassa hiilijalanjälkikyselyssä, **Satu Mälkiä** Jalkarannan koulusta kertoo.

Toimintaa voikin suunnitella ja toteuttaa myös koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Esimerkiksi luonto- ja ympäristökouluista, ympäristöjärjestöistä sekä energia- ja jäteyhtiöistä voi saada tukea ympäristötyöhön. Ulkopuolinen toimija voi tarjota asiantuntemusta, vierailukohteen, koulutusta tai kouluvierailuita. Lempäälän lukiossa on jo pitkät

yhteistyöperinteet koulun ulkopuolisten tahojen kanssa:

– Kaikissa projekteissa ideana on toimia yhteistyössä yritysmaailman ja yhdistysten kanssa. Ekajattelu tulee osaksi nuorten arkista elämää ja he oppivat arvokkaita työelämätaitoja. Tehdessään yhteistyötä yritysten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa he verkostoituvat ja saavat kontakteja koulun ulkopuolelle, kertoo **Jarmo Lehtinen** Lempäälän lukiosta.

Monimuotoista ja vaikuttavaa ympäristötoimintaa

Koulun ympäristöryhmän toiminta voi olla hyvinkin monimuotoista. Oman koulun ympäristöasioiden tarkastelu ja epäkohtien korjaaminen on yksi tärkeä toimintamuoto. Ympäristöryhmien aloitteesta kouluille on hankittu esimerkiksi vettä säästäviä suuttimia tai jopa aurinkopaneeli koulun katolle.

Ympäristön kannalta suurimmat hyödyt saadaan yleensä energiaan, liikkumiseen tai ruokailuun liittyvistä parannuksista. Esimerkiksi siirtyminen loisteputkivalaisimista led-lamppuihin parantaa jo koulurakennuksen energiatehokkuutta merkittävästi. Liikenteen ilmastopäästöt ovat suuria, joten koulumatkojen kävelemiseen ja pyöräilemiseen kannustaminen on hyvä teema kampanjalle. Kouluruokailussa kannattaa kiinnittää

Parhaimmillaan ympäristöryhmä lisää yhteisöllisyyttä koko kouluun.

Ulkopuoliset toimijat, kuten WWF, luonnonsuojeluyhdistys, kunta, paikalliset yritykset ja muut lähtevät ilman lähtökitkaa toteuttamaan tällaisia juttuja, koska huoli ympäristöstä on yhteinen.

– JARMO LEHTINEN, LEMPÄÄLÄN LUKIO

huomiota sekä hukkaruoan vähentämiseen että ruokalistaan. Kasvispainotteinen ruokavalio on sekä terveellinen että ilmastoystävällinen.

Ympäristöryhmän kanssa voidaan toteuttaa ympäristökartoituksia sekä hoitaa monia ympäristöystävällisen arjen tehtäviä. Tärkeä tehtävä on kavereiden valistaminen. Oppilaat voivat ideoida erilaisia tapahtumia ja tempauksia, joilla ympäristöasioita ja vastuullisia toimintatapoja tuodaan esille.

– Parhaimmillaan ympäristötyöllä rakennetaan ympäristöystävällisemmän koulun lisäksi yhteisöllistä koulua, Taru Martikainen kertoo.

– Parasta ympäristöryhmän kanssa työskentelyssä on oppilaiden aito halu vaikuttaa asioihin. Ympäristöryhmä tuo myös eri-ikäiset oppilaat yhteen ja luo yhteisöllisyyttä koko kouluun. ☒

KUUNTELUA, KOHTAAMISTA, VUOROVAIKUTUSTA — OSALLISUUS OMAN TYÖN OSANA

Mitä osallisuus on arjen tasolla ja miten se toteutuu käytännön työssä? Kysyimme eri kohderyhmien parissa työskenteleviltä kasvattajilta näkemyksiä ja kokemuksia. Jokainen haastateltu vastasi kolmeen kysymyseen:

01

Miten koet osallisuuden ja miten edistät sitä omassa työssäsi?

02

Kertoisitko osallisuuden edistämiseen liittyvän onnistumisen kokemuksen?

03

Kertoisitko osallisuutta edistävän vinkin tai harjoitteen, jota suosittelet?

TIMO HAAKSLUOTO:

Osallisuuden ottaminen takaisin säteilee positiivisia viboja

► Timo Haaksluoto työskentelee pajakoordinaattorina nuorisokeskus Marttissessa Virroilla. Hän pyörittää työpajaa ja ohjaa muutenkin nuorisokeskuksen toiminnassa käyttäen muun muassa seikkailukasvatuksen menetelmiä.

Näin koen osallisuuden

Työpajatyössä, erityisesti enemmän tukea tarvitsevien nuorten kanssa, osallisuus on ensisijaisesti nuoren osallisuutta omassa elämässään. Toimintakyvyn kasvaessa osallisuus laajenee. Kun oma arjenhallinta on kunnossa, alkaa nuorta ehkä kiinnostamaan enemmän lähiympäristö ja muut vähän kauempana omasta lähiarjesta olevat asiat.

Osallisuuden edistäminen on pajalla sitä, että tarjotaan työtehtäviä ja toimintoja, joiden kautta ja tuloksena ymmärrys osallisuuden eduista lisääntyy. Sen jälkeen osallisuus on jotain, mitä nuoret ottavat itse itselleen.

Näin meillä on onnistuttu

Onnistumisen kokemus on voimakkaimmillaan, kun joku nuori oivaltaa, että hän voi itse vaikuttaa elämäänsä. Moni on antanut omaa vaikutusvaltaansa pois ja antanut muiden vaikuttaa elämäänsä, osin tietoisesti ja osin ei. Kun näkee nuoren saavan tämän oivalluksen takaisin, se vaikuttaa voimakkaasti myös ohjaajaan.

Osallisuuden ottaminen takaisin on kasvamista, ja se säteilee positiivisia viboja. Sen voi ihan tuntea.

Vinkki, jota suosittelen

SUOSITTELEN PROJEKTIA, jossa jokaisella osallistujalla on jokin selkeä tehtävä, jonka onnistuminen tuo jotain positiivista koko ryhmälle. Esimerkiksi retkellä voivat olla vastuussa suunnistaja(t), eväsvastaava(t), teltan pystyttäjä(t) ja ryhmän fiilisten tarkkailija(t). Kun ryhmä vielä purkaa ja reflektoi kokemusta siten, että jokaisen osuus hyötyineen on nähtävissä, on tässä mahdollisuus hienoon osallisuuden kokemukseen.

OTA SELVÄÄ, minkälaisia kehittymisen tavoitteita ja tarpeita ryhmän jäsenillä on heidän itsensä ja vetäjän mielestä.

SUUNNITTELE RETKI, joka tarjoaa hyviä vastuualueita riittävästi ja on muutenkin ryhmälle sopiva.

JAA VASTUUALUEET siten, että jokaisella on riittävästi aitoa vastuuta ja mahdollisuus suoriutua tehtävästä. Auta tarvittaessa, mutta niin, ettei se vähennä osaamisen tunnetta.

TOTEUTA RETKI ja tarkkaile jokaisen osallistujan kokemusta tehtävänsä onnistumisesta. Tue tarvittaessa. Esimerkiksi jos suunnistajilla on liian helppoa, tarjoa mahdollisuus kiertää hienon pikkulammen kautta.

PURA JA VALITSE ryhmän reflektiomenetelmä siten, että huomio kiinnittyy onnistumisiin ja niiden positiivisiin seurauksiin.

KÄYTÄ TRANSFERIA eli siirtovaikutusta: miettikää, miten nämä onnistumiset ja oppimiset voivat saada tulevaisuudessakin asioita onnistumaan.

Osallisuus on toisen henkilön kuuntelua ja kohtaamista

► Mari Parikka-Nihti on lastentarhanopettaja ja ympäristökasvattaja. Hän työskentelee Hämeenlinnan Ahveniston päiväkodin Lumikot-metsäryhmässä.

Näin koen osallisuuden

Osallisuus on onneksi tänä päivänä kirjattu vahvasti sekä varhaiskasvatussuunnitelmiin että esiopetuksen opetussuunnitelmiin, ja sen merkitys kasvatuksen ja koulutuksen alalla on ymmärretty. Henkilöstöä koulutetaan jatkuvasti osallisuuden näkökulmiin. Koulutukset tuottavat kaiken aikaa vahvempaa osaamista siihen, miten lapset ja heidän vanhempansa saadaan mukaan arjen osallisuuden kokemuksiin.

Henkilökohtaisesti olen haastanut itseäni ja työyhteisöjäni osallisuuden näkyväksi tekemiseen jo pitkään. Muistan vahvasti, miten ymmärsin, että varhaiskasvatuksessa ei tiedosteta, mitä osallisuus pienten lasten toiminnassa on.

Osallisuus on läsnä joka hetki kohdatessani lapsia ja heidän vanhempiaan. Osallisuus on toisen henkilön kuuntelua ja kohtaamista. Pienten lasten kohdalla on paljon kyse siitä, miten sensitiivinen aikuinen on havaitsemaan myös lapsen tunnetiloja.

Osallisuus on päivittäistä lapsen mahdollisuutta vaikuttaa omaan hyvään päivään ja arjen sujumiseen. Nämä tilanteet alkavat heti lapsen tullessa päiväkotiin tai esiopetukseen. Aamun ensimmäinen kohtaaminen on tärkein.

Osallisuuden tulisi olla myös osa jokaisen päiväkodin toimintakulttuuria siten, että henkilöstöl-

lä on todellinen vaikuttamisen kokemus työssä ja sen kehittämisessä. Kun saan itse kokemuksen siitä, että voin vaikuttaa arjen sujumiseen työyhteisössä, siirtyy tuo tapa toimia myös lapsiryhmään.

Osallisuutta tukevia toimintoja ovat myös yhteiset varhaiskasvatussuunnitelma- ja esiopetussuunnitelmakeskustelut,

joissa lapsi on mukana tai lapsen ääni tulee kuuluville esimerkiksi piirrosten, kuvien ja videoiden avulla. Parasta on, kun lapsi itse kertoo, mitä kehitettävää arjessa on. Samalla voimme yhdessä pohtia, millaisin keinoin tähän tavoitteeseen yhdessä pääsemme.

Hämeenlinnan varhaiskasvatuksessa henkilöstö on sitoutunut Satakielipedagogiikkaan, jonka kattoteemana voisi olla osallisuus. Erilaiset laaja-alaisen osaamisen projektit nostavat hienosti lapsen äänen kuuluville.

Osallisuus on myös demokratiaa. Itse käytän projektien menetelmänä Design-suuntautunutta pedagogiikkaa, jossa lasten kysymysten kautta päästään yhteisen projektityöskentelyn alkuun. Projekteissa lapsilla on mahdollisuus osallistua oman kapasiteettinsa mukaisesti tuoden juuri oman näkökulmansa tutkittavaan kysymykseen.

Muistakaa, että arviointityökalu ei saa olla liian raskas.

Näin meillä on onnistuttu

Metsäryhmässä osallisuus nousee esille lasten huolehtiessa ympäristöstään. Roskaaminen puhututtaa 5–6-vuotiaita paljon. Metsäryhmätoiminnassa huolehditaan luonnon eläimistä, lapset esimerkiksi rakentavat siilille talvipesää oma-aloitteisesti. Yhdessä huolehditaan lintujen talviruokinnasta.

Metsäryhmämme sijaitsee liki luonnonsuojelualuetta. Ryhmämme vierailee luonnonsuojelualueella lähes viikoittain. Puhumme paljon jokamiehen oikeuksista ja ihmisten vastuusta luonnossa.

Viime syksynä osa lapsista perusti kotapihaan oman luonnonsuojelun alueen. Alue rajattiin ja merkittiin asiaan kuuluvien merkein. Koko ajatus luonnonsuojelun alueesta tuli lapsilta. Aikuisen tehtäväksi jäi tässä toimia lasten idean, osallisuuden, mahdollistajana.

PETRA LATTUNEN:

Osallisuuden luominen on arkisen työni osa

► Petra Lattunen työskentelee koulutussuunnittelijana yhdessä Tampereen Aikuiskoulutuskeskuksessa, Takkissa. Takkissa opiskelee vuosittain yli 14 000 aikuista ja syksyllä 2017 talossa on opiskellut 50 ympäristöalan opiskelijaa.

Näin koen osallisuuden

Rehillisesti sanoen minun piti oikein varmistaa muutamasta eri lähteestä, mitä osallisuuden termillä tarkkaan ottaen tarkoitetaan, ennen kuin osasin ryhtyä analysoimaan osallisuuden roolia omissa koulutustyöissäni. Ymmärrän osallisuuden oman työni näkökulmasta hyvin käytännönläheisesti: osallisuuden luominen on arkisen työni osa.

Aikuisopiskelijamme ovat opintojensa aikana

Vinkki, jota suosittelen

OSALLISTUKAA VIHREÄ LIPPU -toimintaan tai ottaa käyttöön työyhteisön oma kestävä elämäntavan ohjelma! Kirjatkaa ylös eri kestävä elämäntavan näkökulmat ja arvioikaa, miten ne toteutuvat omissa työyhteisöissä. Muistakaa, että arviointityökalu ei saa olla liian raskas.

PITÄKÄÄ SÄÄNNÖLLISESTI lasten palaverit siitä, miten toimintaa kehitetään ja monipuolistetaan. Toimikaa lasten suunnitelmien ja havaittujen kehittämiskohteiden mukaisesti. Pyytäkää mukaan toimintaan vanhemmat ja huoltajat.

YHTEISEN OSALLISUUDEN tunnetta nostavat esimerkiksi yhteiset pihatalkoot, isänpäivän maanrakennusprojekti, isovanhempien päivä ja sukulaisten mukaan ottaminen asiantuntijoina.

osa Takkin isoa aikuisopiskelijaryhmää. Jokaisella on myös oma kotiryhmänsä, johon opiskelijat tyypillisesti ryhmäytyvät varsin nopsaan heti opintojen alussa.

Opintojen näkökulmasta osallisuus kehitty

esimerkiksi ympäristökasvatuksen opintojen aikana merkittävästi, sillä opiskelijat suorittavat kaikki tutkintoon liittyvät kehitystehtävät oikeissa organisaatioissa oikeita ympäristökasvatustöitä tehden.

Ilman organisaatioita, joihin opiskelijat pääsevät kehitystöitään tekemään, koko koulutusta ei voitaisi toteuttaa. Toivon, että kaikki opiskelijamme kokevat valmistuttuaan voimakasta osallisuutta.

Lähiopetuspäivissä pyrin aina ryhmäyttämään opiskelijoita ja teetän paljon toiminnallisia harjoitteita, jotka tyypillisesti saavat ihmiset kokemaan osallisuuden tunteen, kun tehdään ja ratkotaan ongelmia yhdessä. Pyrin myös opiskelijoiden henkilökohtaisella ohjauksella auttamaan heitä pysymään opinnoissa hyvin kiinni ja etenemään niissä.

Toivon, että opiskelijoillamme on hyvä ja turvallinen olo ryhmässään ja että he kokevat olevansa osa Takkin suurta opiskelijayhteisöä.

Näin meillä on onnistuttu

Suurimmat osallisuuden onnistumiset tulevat opiskelijoille, joilla työrooli muuttuu opintojen aikana. Erään ympäristökasvattajaksi opiskelevan työrooli muuttui aivan opintojen alussa. Aluksi hän arasteli uutta rooliaan suuressa organisaatiossa. Opintoihin kuuluvien töiden kautta hän kuitenkin tottui uuteen rooliinsa organisaation kehittäjänä.

Valmistuessaan hän oli jo kuin kala vedessä organisaationsa rohkeana ympäristöasioiden ke-

Vinkki, jota suosittelen

RAKASTAN TOIMINNALLISIA menetelmiä ja pyrin käyttämään niitä opetustyössäni aina kun mahdollista. Hyväksi havaittu, aikuisryhmää yhteen hitsaava harjoite on *Mikä filis* -harjoite.

VARSINKIN AIKUISET useasti jakavat tällä menetelmällä jopa hyvin henkilökohtaisia asioita itsestään, mikä edesauttaa ryhmän jäseniä luottamaan toisiinsa ja ymmärtämään toisiaan paremmin.

VIE RYHMÄSI MIELUITEN ulos vaikkapa lähipuistoon. Harjoitteen voi kuitenkin tehdä myös sisätiloissa.

KUTSU KAIKKI PIIRIIN seisomaan ja anna seurava tehtävä: Etsi ympäristöstä jokin tämänhetkistä olotilaasi kuvaava asia ja tuo se mukasi takaisin piiriin.

KUN KAIKKI OVAT palanneet esineensä kanssa piiriin, pyydä jokaista vuorollaan esittelemään esine, esimerkiksi männynkäpy, ja kertomaan, miksi juuri kyseinen esine kuvaa henkilön olo-tilaa nyt.

hittäjänä! Tällaista kehitystä on mahtavaa seurata vierestä. Se valaa uskoa tapaamme kouluttaa aikuisia osajia.

ERKKI MAKKONEN:

Etsin oppilaiden kanssa vuorovaikutusta, jossa heidän oma kiinnostuksensa, uteliaisuutensa ja luovuutensa ohjaavat päivän kulkua

► Erkki Makkonen on työskennellyt pitkään Harakan luontokeskuksessa. Harakan saarella toimivan luontokoulun toiminta-ideana on antaa koululaisryhmille mahdollisuus kokea antoisa päivä monimuotoisessa saaristoluonnossa Itämeren rannalla. Harakassa on muun muassa mahdollisuus tutkia pinnanalaista eliöstöä.

Näin koen osallisuuden

Harakkaan tulee huhtikuusta lokakuuhun noin 55 luontokouluryhmää. Työ on hyvin vaihtelevaa säätilasta, ryhmästä ja kulloisenkin ohjelman tavoitteista riippuen.

Viime vuosina Harakan luontokoulussa on toteutettu esimerkiksi itämerellisiä ilmiöoppimisen päiviä. Luontokoulupäiviin on toiminnan alusta asti pyritty sisällyttämään taiteellista työskentelyä ja ilmaisua.

Ilmiöoppimispäivissä oppilaiden osallisuuden kokemus on tärkeällä sijalla. Oppilaat laativat itse omat tutkimussuunnitelmansa, jotka tosin on rajattu koskemaan Itämerta tai saaristoluentoja. Moinaisuus sisältyy ilmiöoppimiseen.

Koen osallisuuden olevan erittäin suuressa roolissa päivittäisessä työssäni. Etsin oppilaiden kanssa vuorovaikutusta, jossa heidän oma kiinnostuksensa, uteliaisuutensa ja luovuutensa ohjaavat päivän kulkua. Koen tärkeänä haasteena löytää uusia tapoja kehittää Harakan luontokoulutoimintaa osallistavampaan suuntaan – erilaisen taitojen, kokeilun ja yhteisöllisen vuorovaikutuksen avulla.

Näin meillä on onnistuttu

Onnistuneena pidän luontokoulupäivää, jonka erityisteemana on saaristomaisema. Oppilaita kannustetaan ja ohjataan käyttämään moni-

muotoista taiteilmaisua tutkimuksen teossa ja tulosten jakamisessa. Osallisuutta Harakassa on esimerkiksi se, että oppilaat saavat valita käyttävätkö oppimisessaan kuvataidetta, musiikkia, runoutta, rakentelua tai teatteria.

Vinkki, jota suosittelen

KOKOONTUKAA MERENRANNALLE maalaamaan märkää märälle -tekniikalla merimaisemaa. Työskentely tarjoaa intensiivisen yhteisöllisen kokemuksen, kun kaikki hiljenevät rantakallioille maalaamaan.

AKVARELLIPOHJALLA VAPAASTI työskentely tarjoaa sopivasti haastavan tehtävän, jossa kaikki saavat aikaan oman näköisensä luomuksen.

MAALATESSA MEREN ÄÄRELLÄ oleminen sisäistyy, keskittymiskyky paranee ja nopeidenkin maalaajien mahdollisesti kokema tylsyys avaa portteja luovuudelle.

Ympäristöraati osallistaa ja innostaa Vihreässä lipussa

♦ IITU KIMINKI

Lasten ja nuorten yhdessä aikuisten kanssa muodostama ympäristöraati on Vihreä lippu -toiminnan sydän ja moottori. Osallisuus on Vihreän lipun tärkein periaate, ja säännöllisesti kokoontuva, toimintaa suunnitteleva ja ohjaava ympäristöraati on toiminnan oleellisin kanava lasten ja nuorten osallisuuden toteutumiselle.

Vihreän lipun raatitoiminta vahvistaa lasten ja nuorten osallisuutta antamalla heidän oikeasti tehdä päätöksiä ja toteuttaa suunnitelmiaan – toki ikätason huomioiden ja aikuisten tukemana. Etenkin varhaiskasvatuksessa ja alakouluissa raatitoiminta onkin todettu erinomaiseksi tavaksi lisätä lasten osallisuutta yhteiseen ideointiin, toimintaan ja päätöksentekoon. Lukioissa ympäristöraatilaiset taas saattavat vastata lähes itsenäisesti Vihreä lippu -toiminnasta ja järjestää huippuhienoja tempauksia koko koululle.

Kuten seuraavat esimerkit Vihreä lippu -toimijoilta osoittavat, on ympäristöraadin toiminta parhaimmillaan oman näköistä, innostavaa ja paljon muutakin kuin perinteistä koukustamista – vain mielikuvitus on rajana!

KUVAT: EVELIINA HEIKKINEN

Päiväkoti Ahomansikan
pienet ympäristöraatilaiset
Metsämörri-retkellä.

Kurkistus Vihreä lippu -raatitoimintaan

Päiväkodissa

Suoraman päiväkodissa lasten ympäristöraati kokoontuu kerran kuussa, ja raadissa käsiteltävä aihe on aina valittu etukäteen lapsiryhmistä nousseiden asioiden perusteella. Raadissa lapset keskustelevat ja suunnittelevat sekä päättävät käsiteltävänä olevan aiheen toteuttamistavan.

Pelkästään sisätiloihin ei toiminta rajoitu, vaan raati kokoontuu usein myös toiminnallisesti retkeilyn merkeissä. Raadin toiminta sisältää aina saman alku- ja loppuleikin, oltiinpa raadin kanssa sitten sisällä, metsässä tai muualla retkellä.

Palokan päiväkodin ympäristöraadin koolle-kutsujana toimii Roope Roskisknalle, joka antaa aina kaikille raatilaistilille voimahalit sekä keksiä

ja mehua. Raadissa keskustellaan ajankohtaisista Vihreä lippu -teemaan liittyvistä asioista ja suunnitellaan yhteisiä tapahtumia.

Keskustelut lapsiraadissa ovat olleet hyvin antoisia. Lapset ovat rohkeasti tuoneet esille omia ajatuksiaan ja ideoitaan. Ympäristöraadissa on pohdittu yhdessä muun muassa lelujen merkitystä ja tavarapaljoutta, lelujen kohtelua sekä uusien lelujen tarpeellisuutta.

Päiväkoti Ahomansikan ympäristöraatilaistililla on kavereina Eko-Orava Oskari ja Kerttuli-orava. Osku ja Kerttuli vierailivat lasten kotona viikonloppuisin muistuttamassa ympäristöystävällisistä valinnoista, mukanaan reppuvihko, johon voi kirjata viikonlopun kuulumisia lasten kotona,

Marjalan koulun Norppa- ja Piisamiryhmien jäseniä alkukartoituskyselyn tuloksia kokoamassa.

esimerkiksi mitä ympäristöystävällisiä ekotekoja perheet tekevät. Ympäristöraati kokoontuu viikoittaisten Metsämörri-retkien yhteydessä, ja raateihin osallistuvat kaikki 4–6-vuotiaat lapset.

Peruskoulussa

Marjalan koulussa raatilaiset on jaettu kolmeen ryhmään: Piisamit, Saukot ja Norpat. Jokaisella niistä on oma ryhmän vastaava. Kaikissa ryhmissä on oppilaita eri luokka-asteilta. Raadissa oppilaat pääsevät ideoimaan toimintaa, suunnittelemaan ja harjoittelemaan yhteisiä tietoisuuksia sekä keräämään ja koodaamaan kartoitustietoa.

Saunalahden yhtenäiskoulussa on otettu käyttöön raatitoiminnan oheen vastuukuukaudet:

jokainen luokka vastaa yhden kuukauden ajan Vihreä lippu -toiminnan suunnittelusta ja toteuttamisesta koulussa. Tähän yhdistetään myös kummitoiminta. Esimerkiksi kahdeksas luokka on pitänyt vedestä tunnin kummiluokalleen (3. lk).

Lappeenrannan Steinerkoulussa on osana ympäristöraatitoimintaa käynnistynyt ruokalatoimikunta, johon kuuluu keittiöhenkilökuntaa, oppilaita eri luokka-asteilta ja Vihreä lippu -yhdyshenkilö. Ruokalatoimikunnan tavoitteena on ollut osallistaa oppilaat suunnittelemaan ja toteuttamaan pienimuotoisia projekteja keittiön väen kanssa. Teemoja ovat olleet esimerkiksi biojäteviikko ja melun vähentäminen ruokalassa.

Kämmenniemen koulussa yläkoulun raadin

Yläkoulun Vihreä lippu -raadin suunnittelema jätteiden kierrätyspiste Kämmenniemen koulussa.

...kahvi irrotti nuorten kielenkannat,
ja kokoukset alkoivat sujua!

kokoustilaksi saatiin puheenjohtajan ja sihteerin ehdotuksesta nuokun tilat, jossa on kahvinkeittomahdollisuus. Viihtyisämpi kokoustila ja kahvikupposen psykologinen merkitys ovat osoittautuneet tehokkaaksi: yläkoulun raadin välituntikokous alkoi saada suosiota, kahvi irrotti nuorten kielenkannat, ja kokoukset alkoivat sujua!

Kämmenniemen yläkoulun ympäristöraati päätti viime talvena tehdä vierailun Tampereen yliopistolle tutustumaan yliopiston ympäristötyöhön, mistä he saivat hyvän idean omalle koululle toteutettavaan jätteiden kierrätyspisteeseen. Raatilaisen toteuttama uusi kierrätyspiste on nyt hyvässä käytössä, ja raatilaiset pitävät yhdessä huolta kierrätysastioiden tyhjentämisestä.

Lukiossa

Etu-Töölön lukiossa ympäristöraati koostuu valinnaisen kurssin opiskelijoista. Ympäristöraadin tärkeimpänä projektina keväällä 2017 oli suuri, muillekin kuin koulun oppilaille avoin Ekogotempauspäivä, josta löytyi vaatekierrätys ja kirppis, vegaanikahvila sekä Itämeri-standi.

Kallion lukiossa ympäristöraadin opiskelijat ovat suunnitelleet ja toteuttaneet erilaisia tiedotuskampanjoita, tapahtumia ja retkiä. Ympäristöraati tekee tiivistä yhteistyötä myös oppilaskunnan hallituksen kanssa. Hallituksesta useampi jäsen on osallistunut jätteenlajittelukampanjoihin yhdessä raadin kanssa. Ympäristöraadin tempauksista tiedotetaan koulun Facebook-sivulla.

Etu-Töölön lukion raatilaisten järjestämän Ekoego-tapahtumapäivän pihakirppis.

Nilsin yhtenäiskoulun ja lukion ympäristöraadin kokoontumisissa on yleensä opettajajäsen paikalla, mutta oppilaat tekevät tarvittaessa myös itsenäisesti valmistelevia töitä ja pitävät kokouksia. Vuosina 2014 ja 2015 ympäristöraadi ja oppilaskunta kehittivät joulukalenterin, jossa joulukuun jokaiselle päivälle oli jokin pieni Vihreä lippu -toimintaan liittyvä tapahtuma tai teema, muun muassa ilmaisutaidon ryhmän *Krääsätön joulu* -näytelmä, Älä osta mitään -päivä ja jouluaskartelu kierrätyspaperista.

Partiolippukunnassa

Eräpartiolippukunta Limingan Niittykärppien ympäristöraadista löytyy edustus kaikista seitsemästä partion ikäryhmästä: sudenpennut, seikkailijat, tarpojat, samoajat, vaeltajat ja aikuiset. Raadissa on käteviä ja toimintakelpoisia ”työrukkasia”, jotka hoitavat tiedottamista ja kartoituksia sekä ovat ydinryhmänä erilaisissa tapahtumissa. Nämä työryhmät ovat tarpoja- ja samoajaikäisiä (13–18 v.). Lippukunnan omien sanojen mukaan: *Vihreä lippu on meidän kaikkien yhteinen juttu, johon jokainen saa ja joutuu osallistumaan!* ❌

Esimerkkien lähteenä on käytetty jutussa mainittujen toimijoiden Vihreä lippu -toimintasuunnitelmia ja -raportteja vuosilta 2015–2017.

Vihreä lippu

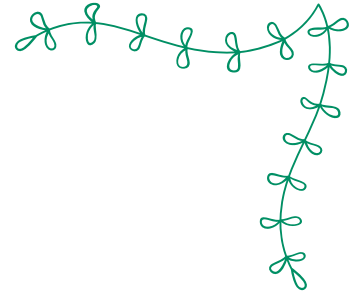
Vihreä lippu on kansainväliseen Eco-Schools-ohjelmaan pohjautuva päiväkotien, koulujen, oppilaitosten sekä lasten ja nuorten vapaa-ajan toimijoiden ympäristömerkki ja kestävän kehityksen ohjelma, jossa lasten ja nuorten osallisuus on tärkeässä roolissa.

➔ vihrealippu.fi

Taiwanilaisessa koulussa oppilaat ovat osallistuneet ympäristönsuojeluun ja tuoneet opettajille ajatuksen rakastavasta suhtautumisesta vähempiosaisia kohtaan. Oppilaat ovatideoineet ja toteuttaneet viherkatto- ja vesiviljelyprojekteja.

Mitä voimme tehdä YHTEISÖMME HYVÄKSI?

◆ JENNIFER LAI ◆ SUOMENNOS: EEVA HUTTUNEN

Taiwanissa Hsinchun osavaltiossa sijaitseva koulu Hsin-Feng Junior High School on profiloitunut pyöräilyn edistämiseen ja käsittelyyn monipuolisesti opetuksessa, ja se tunnetaankin Taiwanissa ammattipyöräilijöiden kehtona. Pyöräilyn lisäksi ympäristökasvatusta toteutetaan muillakin tavoin.

Koulumme oppilailta on erilaisia taustoja – on yksinhuoltajaperheitä, perheitä joissa toinen vanhemmista on ulkomaalainen, isovanhempien kasvattamia perheitä ja kaukana asuvia perheitä. Pyöräilyopintosuunnitelma on altistanut kaikki lapset ympäristölle ja vuorovaikutukseen paikallisen luonnon kanssa, mikä on syyttänyt heissä

kipinän levittää rakkautta. Oivalsimme syvällisesti, että paras tapa opettaa on levittää rakkautta ja näyttää esimerkkiä.

Halu toimia yhteisön hyväksi oli oppilaiden oma idea

Kun rehtori **Fung-Chiao Tung** aloitti työnsä vuonna 2013 Hsinchun koulussa, hän tarkkanäköisenä näki koulun sokean pisteen läpi. Koulun toiminta kytkeytyy ympäristöön, joka on täynnä mangrove-metsiä.

Vertikaalisessa (pystysuuntaisessa) kehityksessä koulu juurtui alaspäin korostaen paikallisiin olosuhteisiin sopeutettua opintosuunnitelmaa ja toisaalta kurotti ylöspäin globaalin näkökulman

KUVAT: JENNIFER LAI

Vesiviljelystä ja viherkatosta hyötyä koko yhteisölle

Päädyimme tekemään yhteistyötä paikallisen tiedeteemapuiston kanssa ja rakensimme vesiviljelyjärjestelmän. Tiedetunnilla oppilaat oppivat perusperiaatteet siitä, miten kalat ja vihannekset kasvavat rinnakkain. Toisella tunnilla oppilaat ymmärsivät elämän arvon tarkkailemalla, miten eläimet ja kasvit ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Lopuksi vihannekset annettiin niitä tarvitseville oppilaille tai toimitettiin yhteisön vanhemmille yksinäisille jäsenille.

Kolme kuukautta myöhemmin palasimme keskustelemaan vesiviljelyjärjestelmästä ympäristöraatilaisten kanssa, jolloin heräsi toinen kysymys: Eikö ole liian hidasta kasvattaa vihanneksia pelkästään vesiviljelyllä? Onko muita tapoja kasvattaa vihanneksia

laajentamiseksi. Horisontaalisen kehityksen osalta koulu työskenteli paikallishallinnon kanssa, ja näin yhdistettiin resursseja pyörittää Hsin-Feng Townshipin kyläyhteisön ekologista opetusta.

Tässä näennäisen täydellisessä ekologisen opetuksen tilanteessa ympäristöraadin oppilaat nostivat kuitenkin esille aikuisten pohdittavaksi kysymyksen: Sen lisäksi, että opimme ympäristön ekologiasta, mitä voimme tehdä hyödyttääksemme yhteisöämme?

Oppilailla oli enemmän kontakteja yhteisöön, joten he myös tunnistivat apua tarvitsevia ryhmiä, joilla oli taloudellisia vaikeuksia. Olimme lisäksi saaneet paljon apua ulkoilmaopetukseen yhteisömme jäseniltä koulun ulkopuolelta ja halusimme antaa jotain takaisin.

ekologisesti?

Keskusteluiden kautta päädyimme kahteen suunnitelmaan. Ensimmäisessä suunnitelmassa loimme puutarhan kampukselle ja annoimme jokaisen luokan ottaa siitä osan haltuunsa. Jokainen luokka sai keskustella, mitä vihanneksia tai hedelmiä halusi kasvattaa ja milloin toimittaa tuotteet rakkautemme osoituksena niitä tarvitseville.

Toisessa suunnitelmassa oppilaat halusivat yhdistää vihannesten kasvatuksen ympäristönsuojelun kanssa. He tiesivät, että koulumme katolla ja ikkunoissa oli jo aurinkopaneeleja.

Teimme yhteistyötä lähellä sijaitsevan kansallisen Chiao-Tungin yliopiston (NCTU) kanssa luodaksemme viherkaton koulurakennuksen päälle.

”
*Oivalsimme syvällisesti,
että paras tapa opettaa
on levittää rakkautta ja
näyttää esimerkkiä.*

Kesäloman aikana NCTU-tutkimusryhmä tuli askel askeleelta opettamaan oppilaitamme, miten viherkatto rakennetaan.

Kun koulu alkoi, sisällytimme viherkaton opintosuunnitelmaan ja annoimme oppilaiden työskennellä puutarhassa omin käsin. Huollon annoimme liikuntatunnilla hoidettavaksi. Tämä kannusti oppilaita hellään hoivaamiseen.

Ideoita maapallon rakastamiseen

Valitsimme kattopuutarhan, koska kiinnitämme paljon huomiota ympäristönsuojeluun opetuksessamme. Taiwan on pieni saari trooppisella vyöhykkeellä, ja kattopuutarhateknologia ei ainoas-

taan ole tilaa säästävä, vaan myös keino laskea sisälämpötilaa. Toisin sanoen se on keino säästää energiaa, joka kuluisi ilmanvaihdon säätelyyn.

Oppilaat myös keräsivät muovipulloja, kierrätivät ja uudelleenkäyttivät niitä. Oppilaat pitivät aivoriihiä, miten vähentää hiilen käyttöä ja säästää energiaa maapallon rakastamiseksi.

Jos haluaa muuttaa tai suojella omaa ympäristöä, täytyy aloittaa kasvatuksesta. Koulumme on panostanut paljon kestäväen ekologisen ympäristön rakentamiseen ja oppilaille roolimallina toimimiseen. Oppimisprosessissa oppilaat ovat myös ymmärtäneet tavoitteen ja opettajan motiivin näiden kurssien taustalla. Tämä on poikanut lisää ajatuksia ja toimia ympäristön suojelemiseksi ja rakkauden levittämiseksi.

Koulu ja opettajat ovat olleet oppilaiden tukena matkalla. Toivomme, että saamme kehitettyä lisää kursseja innostamaan oppilaita toimimaan ympäristöystävällisesti ja rakastamaan ihmisiä paremman yhteisön luomiseksi. ☒

Kestävä metsä -KAMPUKSEN AARREJAHTI

◆ YUNG-CHENG LIN ◆ SUOMENNOS: EEVA HUTTUNEN

Osana Vihreä lippu -toimintaa toteutimme kampuksen aarrejahdin biodiversiteettiteemalla. Oppilaat keskustelivat ja päättivät aarrejahdin teeman: Kampuksen linnut.

Seuraavien kahden vuoden aikana toteutettiin tutkimusten sarja, jossa tarkkailtiin lintujen ja muun luonnon vuorovaikutusta.

”

Luokkahuoneet olivat aivan sotkussa ja täyttyivät aarteista, joita oppilaat hakivat metsästä.

Tavoitteet

- Tarkkailla yleisiä lintuja kampuksen läheisyydessä
- Ymmärtää luonnon monimuotoisuutta lintutarkkailun kautta ja vahvistaa kunnioitusta kaikkia lajeja kohtaan
- Kyetä käsittämään, että ihmisen aiheuttamien vahinkojen vaikutus ei koske ainoastaan metsää, vaan myös sitä asuttavia eläimiä
- Kyetä tunnistamaan lintuja kampuksella
- Kyetä tarkkailemaan ja tunnistamaan erilaisia tapoja, miten linnut rakentavat pesänsä kampuksella
- Tajuta "ihmisen tekemän" ja "luonnollisen" vaikutus lintuihin tarkkailemalla pesänrakennusprosessia

Toimintatavat

- Tarkkailla varpusten pesintää esimerkiksi katoilla, ulkovarastossa ja lampuissa
- Tallentaa lintujen elämäntyyliä ottamalla kuvia
- Kerätä materiaalia, joista linnut voisivat pitää, laittaa materiaalia pesän lähelle ja tallentaa, mitä linnut valitsevat
- Tarkkailla erilaisia lintuja ja eroja niiden pesien ja käytettyjen materiaalien osalta, kerätä niiden lempimateriaalit ja tehdä tekopesiä

Tohtori **Jane Goodall** sanoi kerran: "Vain jos ymmärrämme, välitämme. Vain jos välitämme, autamme. Ja vasta kun autamme, voimme pelastua."

Pitkäaikaisen seurannan tuloksena opiskelijat ovat kykeneviä välittämään aktiivisesti ympäristöstään. He ovat oppineet, miten itse voi auttaa vähentämään ihmisen haitallista vaikutusta luontoon.

Tämä tulos saatiin sen seurauksena, että ymmärrettiin luontoa tietyllä tasolla. Sen myötä herkkyys kunnioittaa luonnon monimuotoisuutta kasvoi.

Opintosuunnitelma kohdistuu oppilaiden ympäristöherkkyyteen. Hu-shanin kampus sijaitsee metsässä. Siellä voi nähdä monia lintuja jatkuvasti, ja lapset yleensä kutsuvat lintua "tuollaiseksi linnuksi". Opintosuunnitelma jaettiin neljään vaiheeseen.

Lintujen tarkkailu

Ensimmäisessä vaiheessa annoimme oppilaiden tarkkailla yleisintä lintua, varpusta. Alussa emme saaneet otettua kuvia, sillä varpuset säikähtivät herkästi. Vähitellen oppilaat kuitenkin huomasivat, että heidän piti lintuja tarkkaillaan hiljentää ääntään, piiloutua ja pysyä niin paikoillaan kuin mahdollista.

Välillä oppilaat ottivat kuvia. He saivat tallennettua sen ikimuistaisen hetken, kun linnut tulivat takaisin rakentamaan pesiään materiaaleja suussa.

Oppilaat alkoivat kerätä ohuita puiden oksia, lehtiä, höyheniä ja muita materiaaleja, joita ajattelivat lintujen haluavan käyttää pesänrakennukseen. He laittoivat materiaalit pesien lähelle ja katsoivat, valitsivatko linnut mitään materiaaleista. He tarkkailivat ja ottivat kuvia kameroilla, padeilla ja teleskoopeilla. He osasivat käyttää näitä välineitä varsin asiantuntevasti.

2 Materiaalien keruu

Seuraavassa vaiheessa oppilaat menivät luonnon omaan materiaalipankkiin, metsään. He tarkkailivat kampuksen lintuja, joita olivat muiden muassa japaninrilli, kiinanbulbuli, naamioviidakkoharaka ja mustadrongo. Sitten he keräsivät materiaaleja, joista linnut pitivät. Hieno luonto antaa eliöille erilaisia materiaaleja riippuen vuodenaajoista.

Tässä vaiheessa luokkahuoneet olivat aivan

sotkussa ja täyttyivät aarteista, joita oppilaat hakivat metsästä. Kuitenkin tästä oli hyötyä, sillä oppilaat oppivat enemmän linnuista. He pystyivät helposti nimeämään ne heti kun näkivät niiden pesät.

3 Pesien rakennus

Kolmannessa vaiheessa oppilaat alkoivat rakentaa itse pesiä. Tässä vaiheessa he alkoivat ihailla lintuemoja. Niillä ei ole käsiä, neuloja tai lankoja, mutta silti ne pystyvät tekemään täydellisen pesän poikasiaan varten.

Kun oppilaat rakensivat pesiä, heidän piti tehdä se uudelleen ja uudelleen, sillä usein pesät hajosivat. Työn arvokkain opetus olikin kärsivällisyys.

Kun pesät oli tehty, oppilaat kohtasivat seuraavan ongelman: mikä olisi paras paikka pesälle niin, että linnut suosisivat sitä ja oppilaat voisivat tarkkailla sitä jälkeenpäin? Varmuuden vuoksi oppilaat testasivat keinotekoisia pesiä tuulessa ja sateessa useiden päivien ajan varmistaakseen, etteivät ne putoaisi. Sitten he asettivat pesät puihin. He olivat taitavia ja kokeneita puissakiipeilijöitä.

4 Tulosten arviointi

Neljännessä vaiheessa oppilaat halusivat tarkkaila ja selvittää, millä perusteilla ja millaiset linnut valitsisivat heidän rakentamiaan pesiä. Muuttaisiko yksikään lintu lopulta pesään? Oppilaat olivat valtavan jännittyneitä, kun linnut edes vaeltelivat pesien lähistöllä.

Linnut eivät lopulta muuttaneet – sen sijaan ne varastivat tekopesien materiaalit. Se ei kuitenkaan tarkoita, että koe epäonnistui. Itse asiassa merkityksellisimpiä olivat ”epäonnistumisen” sivuvaikutukset: oppilaiden kyky havainnoida ja spekuloida sekä luonnosta välittämisen taso kasvoivat. Nämä tulokset osoittavat, että Kampuksen arrejahti-projektin aikana oppilaiden ympäristöherkkyyks kasvoi. ✕

Kokemuksia OPPILAILTA

» **TARKKAILIN MONIA LINTUJA** kampuksellamme. Niillä oli erilaisia tapoja ja ne rakensivat pesää eri tavoilla. Jotkut niistä käyttivät luudan harjaksia, muovinaruja ja pillejä, kun materiaalit eivät riittäneet. Meidän ei silti pitäisi heittää roskia pois mihin sattuu, vaikka äitilinnut näkisivät ne hyvänä pesänrakennusmateriaalina. – CHOA-YU

» **OPIN PALJON VINKKEJÄ** lintujen tarkkailuun. Joskus halusin saada kuvan jostakin linnun tärkeästä hetkestä, joten minun piti keskittää kaikki huomioni pesän tilanteeseen. Jatkoin kuvaamistaitojeni harjaannuttamista. Muuttaman kerran odotin koko aamun lukemisajan lintuja, mutta ne eivät ilmestyneet. Se vaati paljon kärsivällisyyttä. – YUN-SHUEN

» **VEIN TEKEMÄNI PESÄN** suureen puuhun. Matkalla ylös minun piti suojella pesää ja ottaa kuvia dokumentoinnin vuoksi. Se oli vaikeaa, mutta tein sen. Vaikka yksikään lintu ei muuttanut pesään, tunsin silti onnistuneeni. Ihmiset jotka eivät asiasta tienneet, jopa luulivat, että pesä oli äitilinnun tekemä. Se oli hyvin kiinnostavaa. – GUAN-TING

YMPÄRISTÖAHDISTUS ja opettajat

Monet opettajat kokevat vaikeaksi keskustella oppilaiden kanssa tunteista. Nykyaikana yksi tärkeä aihe, jota tulisi kuitenkin käsitellä, on ympäristöasioihin liittyvä tunnemaasto. Opettajilla on merkittäviä mahdollisuuksia auttaa nuoria ympäristöahdistuksen lievittämisessä.

◆ PANU PIHKALA

Tutkimukset, kuten tuore *Nuorisobarometri*, osoittavat, että nuoret kokevat usein vahvaa huolta ympäristön tilasta ja maailman tulevaisuudesta. Ilmiö jää arjessa piiloon, koska ihmiset kokevat vaikeaksi puhua aiheesta. Se herättää haastavia tunteita ja monet kokevat, ettei niiden käsittelyyn tarjota sopivia tilanteita.

Omat monitieteelliset tutkimukseni käsittelevät näitä vaikeita tunteita yleiskäsitteen ”ympäristöahdistus” alla. Taustalla on englanninkielisessä tutkimuksessa vakiintuva termi *Eco-anxiety*.

Oireiden syitä on vaikea tunnistaa

Ilmiössä on monia eri muotoja. Eräät saavat psykosomaattisia oireita, kuten päänsärkyä tai vatsakipua, kun kuulevat ympäristötuhoista. Paljon useammat kärsivät erilaisesta alakulosta, masentuneisuudesta ja muusta ahdistuneisuudesta, joka on usein kausittaista. Näiden tunnetilojen syitä voi olla vaikea havaita. Niihin vaikuttavat monet asiat, kuten vaikkapa pelko työttömäksi päättämisestä. Ympäristöasioiden aikaansaama levottomuus voi jäädä piiloon.

Tunteiden käsittelyä ehkäisevät erilaiset vaikeutensa mekanismit, joita sekä psykologit että sosiologit ovat havainneet. Yksilöpsykologisesti kyse on defensiivisistä, joilla ihmiset pyrkivät suojelemaan itseään. Yhteisöllisellä tasolla vaikuttaa sosiaalisesti rakentuneen vaikeutensa mekanismit. Aivan kuin sanattomasta sopimuksesta ihmiset ovat vaiti asioista, jotka koetaan liian kipeiksi.

Esimerkiksi sosiologi **Kari Marie Norgaard** on tehnyt hyvin kiinnostavaa kenttätutkimusta ilmastonmuutoksesta ja vaikeutensa Norjassa. Kyseessä on noidankehä: ahdistus vahvistaa vaikeutensa, mikä vuorostaan pahentaa ahdistusta.

Tilaa tunteille ja niiden käsittelemiselle

Opettajat ovat ympäristöahdistuksen suhteen hyvin tärkeässä asemassa. He kohtaavat ikäluokkia ainutlaatuisella tavalla ryhmätilanteissa, joissa tunteiden käsittelyyn on sekä suuri tarve että suuria mahdollisuuksia. Olen hyvin tietoinen siitä,

että useat opettajat kokevat tämän aihealueen vaikeaksi. Moni on kommentoinut: ”En halua ryhtyä terapeutiksi.”

Asiassa ei kuitenkaan ole kyse siitä, että opettaja joutuisi ammattiauttajaksi, vaan siitä, että tunnemaastoille tulisi antaa harkitulla tavalla lisää tilaa. Silloin niille annetaan samalla mahdollisuus kanavoitua enemmän toimintaan kuin lamaannukseen.

Tilanteessa ei myöskään lähdetä liikkeelle niin sanotusti puhtaalta pöydältä. Nykyiset oppimateriaalit ja oppimistilanteet sisältävät jo tunteisiin liittyviä ulottuvuuksia. Esimerkiksi **Essi Aarnio-Linnanvuoren** tuore väitöstutkimus tarkastelee kiinnostavasti sitä, millaisia draaman kaaria eri oppiaineiden materiaaleihin sisältyy ympäristökriisin suhteen. Jos tunteiden rakentavaan käsittelyyn ei kiinnitetä huomiota, on vaarana se, että ympäristöaiheiden käsittelystä jää alakuloinen olo, joka vain vahvistaa ympäristöahdistusta.

Keskeinen ilosanoma opettajille aiheen suhteen on se, että ihmeitä ei vaadita. Parhaimmillaan oppimisryhmä oikeastaan itse hoitaa tilanteen, kun opettaja antaa siihen vuorovaikutuksessa sopivan mahdollisuuden. Nuorille on hyvin merkittävää jo se, että joku turvallinen aikuinen sa-

noittaa yhteisiä tunteita ja ilmaisee ymmärrystä heidän tunnoilleen. "Miltä nämä asiat tuntevat teistä?" on yksinkertainen kysymys, joka voi johdattaa hyvin syvällisiin prosesseihin.

Opettajalle voi myös olla hyvin palkitsevaa, kun hän huomaa, miten paljon hän voi auttaa nuoria voimaantumisen prosessissa. Tästä voi muodostua opettajalle oma voimaantumisen kokemus.

Opettajan oma ympäristöahdistus

Tärkeä edellytys ympäristöahdistuksen onnistuneelle käsittelylle on kuitenkin se, että opettaja on itse uskaltanut prosessiin, jossa hän tutkii omia tunteitaan. Jos emme tee näin, on vaarana, että heijastamme vaikeita tunteitamme esimerkiksi kyynisyyteen tai lannistuneisiin tunnelmiin. Pahinta on, että emme välttämättä edes itse huomaa tekevämme näin. Ympäristöahdistuksen il-

miö vaatii huomiota sekä opettajien työyhteisöiltä että koulutustahoilta, jotta yksittäisille opettajille tarjotaan riittävästi tukea ja omien käsitysten heijastuspintoja.

Tukimateriaalia ja tutkimusta on onneksi vähitellen tarjolla kasvavissa määrin. Esimerkiksi **Ilkka Ratisen** ja **Sakari Tolppasen** tutkimukset tarjoavat tärkeitä näkökulmia opettajankoulutukseen ja ympäristöopetuksen kehittämiseen.

Omat tekstini täydentävät näitä näkökulmia nimenomaan ympäristöahdistuksen ilmiön suhteen. Tuore kirjani *Päin helvettiä? Ympäristöahdistus ja toivo* (Kirjapaja, lokakuu 2017) esittelee ilmiötä ja olemassa olevia toivon merkkejä. *Aine-didaktiikka*-lehdessä on vapaasti ladattavissa teksti, joka pohtii: ”Kuinka puhua maailman ongelmista?”

Toiveeni on, että esimerkiksi opettajien koulutuspäivillä käsiteltäisiin lisää tätä tärkeää aihetta.

Tarvitaan yhteistä pohtimista ja vuorovaikutusta tutkijoiden ja opettajien välillä. Parhaat käytännöt rakentuvat lopulta paikallistasolla, kuhunkin tilanteeseen sopien. ✕

LISÄTIETOA

Aarnio-Linnanvuori, Essi: *Ympäristö ylittää oppiainerajat – Arvolatautuneisuus ja monialaisuus koulun ympäristöopetuksen haasteina.* *Environmentalica Fennica* 34. Helsingin yliopisto 2018.

Pihkala, Panu: ”Environmental Education After Sustainability: Hope in the Midst of Tragedy”. *Global Discourse* Vol 7:1 (2017), 109–127.

”**Opettajalle.**” www.yle.fi/aihe/artikkeli/2015/12/15/ilmastonmuutos

Miksi oppilaan ympäristökansalaisuus ei toteudu koulussa TÄSSÄ JA NYT?

◆ ESSI AARNIO-LINNANVUORI

Ympäristökasvatuksen kirjallisuudessa on jo vuosikymmeniä korostettu sitä, että kasvatukseen tulee kuulua toimintaa ympäristön puolesta. Miksi oppilaan rooli ympäristötoimijana tuntuu kuitenkin rajoittuvan jätteiden lajitteluun?

Ympäristötoiminnan harjoittamisen tärkeys näyttää paperilla selkeältä. Jos oppilas pääsee harjoittelemaan toimintaa ympäristön puolesta koulussa, hän osaa toimia vastuullisesti myös myöhemmin elämässä. Jos koulussa pääsee ratkomaan oikeita ongelmia, aihepiirin opiskelu tuntuu mielekkäältä: opiskelu ei ole vain koulua varten. Jos ongelmien kauhistelun sijaan keskitytään niiden ratkaisemiseen, ympäristöahdistus vähenee. Lisäksi ympäristötoimintaa harjoitellessa saa voimaantumisen kokemuksia: minä pystyn ja osaan!

Kollegani **Sanna Koskinen** kuvasi vuonna 2010 ilmestyneessä väitöskirjassaan lasten ja nuorten ympäristökansalaisuutta aktiiviseksi kansalaisuudeksi, joka tapahtuu tässä ja nyt eikä vasta aikuisuudessa. Ympäristökasvattajana pidän tätä tavoiteltavana. Omien havaintojeni perusteella oppilaalle tarjottu ympäristötoimijan rooli on kuitenkin koulussa useimmiten vielä kovin kapea.

Pienten tekojen diskurssi jyrää

Peruskoulun oppikirjojen perusteella ympäristöongelmista ja niiden ratkaisemisesta saa kaksijakoisen kuvan. Yhtäältä ympäristöongelmia

Lasten ja nuorten ympäristökansalaisuuteen kuuluu monipuolista toimintaa ympäristön puolesta. Nämä alakouluikäiset tytöt tekevät talkootyötä perinneympäristöjen suojelemiseksi raivaamalla paahderinteen tilaa kissankäpälälle ja muille perinneympäristön kasveille.

” Maailmanlopulla pelottelu ei todellisuudessa kannusta pieniin ympäristötekoihin.

WWW.ESSI.AARNIO-LINNANVUORI

kuvataan vakaviksi ja uhkaaviksi. Ympäristön tulevaisuutta saatetaan maalaillla jopa maailmanlopun kielikuvilla. Toisaalta ongelmat kuvataan useimmiten melko etäisinä eikä niiden yhteyttä oppilaan omaan arkeen osoiteta.

Tammikuussa 2018 julkaistavaa väitöskirjaani

varten tarkastelin peruskoulun uskonnon, elämäntietämisen ja yhteiskuntaopin oppikirjojen ympäristösisältöjä. Ympäristöongelmien ratkaisusta kerrottiin oppikirjoissa ylipäättään melko vähän. Oppilaalle mahdollisia ympäristötoiminnan muotoja olivat muutamain hyvin pienet arjen teot, lähinnä jätteiden lajittelu ja kierrättäminen.

Yhtäältä maalailllaan siis maailmanloppua ja toisaalta kannustetaan kierrättämään. Tällainen maailmanlopun ja pienten tekojen diskurssien vaihtelu on monelle tuttua paitsi oppikirjoista myös yleisestä ympäristökeskustelusta. Nähdäkseni se haittaa ympäristökeskustelun uskottavuutta ja toisaalta lisää ympäristöahdistusta.

Maailmanlopulla pelottelu ei todellisuudessa kannusta pieniin ympäristötekoihin, koska epäsuhta uhkan vakavuuden ja teon vaikuttavuuden välillä on niin suuri. Miksi toimia, jos teolla ei ole uhkaan oikeasti vaikutusta? Toisaalta ympäristöahdistus lisääntyy erityisesti silloin, kun näyttää siltä, ettei ongelmia pystytä ratkaisemaan.

Saako yksityisistä asioista keskustella koulussa?

Myös opettaja saattaa nähdä oppilaan ympäristötoimijuuden melko kapeana. Ympäristötietoinenkaan opettaja ei välttämättä tunnista kovin monia oppilaalle mahdollisia tapoja toimia ympäristövastuullisesti, vaan korostaa samoja pieniä arjen

” Ympäristötoiminta sopii lääkkeeksi sekä ympäristöahdistukseen että sen näennäiseen puutteeseen.

tekoja kuin oppikirjat. Monet perinteiset kansalaisvaikuttamisen kanavat, kuten vaaleissa äänestämisen, eivät ole avoimia alaikäiselle oppilaalle. Lisäksi suomalainen koulu on varsin epäpoliittinen, eikä ympäristöaktiivisuuden tuominen koulun seinien sisälle välttämättä tunnu luontevalta.

Toisaalta ympäristövastuullisuuden ymmärtäminen yksityisen elämän alueelle sijoittuvana asiana asettaa haasteita ympäristötoiminnan harjoittamiselle koulussa. Osa opettajista kokee, ettei heillä ole oikeutta puuttua sellaisiin oppilaan arjen asioihin kuin miten koulumatkat kuljetaan tai mitä maitoa kotona juodaan.

Tuntuu vaikealta kannustaa oppilasta ympäristövastuullisiin tekoihin kotona, jos oppilaiden mahdollisuudet toteuttaa niitä ovat vähäisiä. Opettaja ei halua syyllistää oppilaitaan. Ympäristövastuullisuuden käsittäminen arjen tekoina tekee ympäristökasvatuksesta haastavaa, jos kodin piiriin kuuluvista asioista ei ole sopivaa keskustella koulussa.

Vaikeneminen ei kuitenkaan poista ympäristöongelmia – eikä ahdistusta. Lapset ja nuoret tietävät ympäristöongelmista ja monet ovat niistä hyvin huolissaan. Toisaalta joidenkin nuorten välinpitämättömältä vaikuttava asenne ei välttämättä ole välinpitämättömyyttä. **Panu Pihkalan** (2017) mukaan osa meistä torjuu ympäristöahdistusta pyrkimällä ohittamaan koko aiheen. Porskutam-

me eteenpäin aivan kuten ennenkin, koska emme kestä ajatella vaihtoehtoja.

Ympäristötoiminta sopii lääkkeeksi sekä ympäristöahdistukseen että sen näennäiseen puutteeseen. Miten lasten ja nuorten ympäristökansalaisuutta voisi vahvistaa? Nähdäkseni olisi tärkeää avartaa meidän kasvattajien käsityksiä siitä, mitä kaikkea lapset ja nuoret voivat tehdä ympäristön hyväksi.

Jätteiden lajittelusta voi edelleen aloittaa, mutta rinnalle tulee nostaa monipuolinen valikoima muita keinoja. Arjen tekojakin on monenlaisia, energiansäästöstä ruoka- ja kulutusvalintoihin, joiden vaikuttavuus on suurempi kuin jätteiden lajittelun.

Vielä tärkeämpää on nähdä ympäristötoiminta sosiaalisena oppimisena. Ryhmän kanssa voidaan tutkia ympäristöongelmia ja keksiä niihin ratkaisuja. Yhdessä muiden kanssa toimiessa ympäristöongelmat eivät tunnu niin ahdistavilta, koska huolen voi jakaa muiden kanssa, ja lisäksi, ratkaisujahan tässä etsitään.

Kokemus siitä, että monet ihmiset työskentelevät ongelmien ratkaisemiseksi, on rohkaiseva. Koulun ympäristöryhmä on yksi foorumi, jolla

Yhdessä tekeminen ja tekemisen ilo tukevat ympäristökansalaisuuden kokemusten syntymistä. Helsingin Suomalaisen Yhteiskoulun viidesluokkalaiset muistuttavat hausalla tavalla kavereilleen omista tavaroista huolehtimisen tärkeydestä. Näin monta pulkkaa ja kypärää unohtui edellisenä talvena koulun löytötavaroihin.

WWF ESSI AARNIO-LINNANVUORI

tällaisia kokemuksia voi saada, mutta muitakin tarvitaan. Myös oppitunneilla ja oppiaineisiin tai monialaisiin oppimiskokemuksiin liittyvissä projekteissa voidaan harjoitella ympäristökansalaiseina olemista. Luonnollisesti tärkeitä vaikuttamisen kokemuksia voi saada koulun ulkopuolella, esimerkiksi harrastuksissa tai luottamustehtävissä.

Maailmanlopun ja pienten tekojen diskurssien sijaan voisimme siirtyä käyttämään ympäristökeskustelussa enemmän aktiivisen nuoren diskurssia. Lasten- ja nuortenkirjallisuus pullistelee fantasiatarinoita maailman hirviöiltä tai muilta pahoilta voimilta pelastavista tavallisista ihmisistä. Me ympäristökasvattajat tarvitsisimme käyttöömmme tarinoita, joissa samaistuttava päähenkilö toimii vastuullisesti ja ratkaisee ympäristöongelmia. ❌

KIRJALLISUUTTA

Aarnio-Linnanvuori, Essi: *Ympäristö ylittää oppiainerajat – Arvolatautuneisuus ja monialaisuus koulun ympäristöopetuksen haasteina.* Environmentalica Fennica 34. Helsingin yliopisto 2018.

Koskinen, Sanna: *Lapset ja nuoret ympäristökansalaisina – Ympäristökasvatuksen näkökulma osallistumiseen.* Nuorisotutkimusseura 2010.

Pihkala, Panu: *Päin helvettiä? Ympäristöahdistus ja toivo.* Kirjapaja 2017.

YKSI EI VOI OLLA OSALLINEN

OSALLISUUS NOUSEE vahvasti esiin uudessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa. Osallistumista voidaan edistää osallistavalla pedagogiikalla. Koulun tulisi olla oppiva yhteisö, jossa opettajat toimivat tiiminä ja vievät yhdessä asioita eteenpäin. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten oppilaiden, opettajien ja muiden aikuisten sekä eri yhteisöjen ja oppimisympäristöjen kanssa. Se on yksin ja yhdessä tekemistä, ajattelemista, suunnittelua, tutkimista ja näiden prosessien monipuolista arvioimista.

Mikä ihmeen OSALLISUUS?

♦ SILJA SARKKINEN

YHTEISTOIMINNALLISUUS

OSALLISTAVASSA PEDAGOGIIKASSA opettaja on oppimisen ohjaaja, joka suunnittelee ja ohjaa opiskeluprosesseja, jotka rohkaisevat aktiiviseen osallistumiseen, tutkimiseen, luovuuteen ja yhteiseen tiedon rakentamiseen. Yhteistoiminnallisuus tukee toimijuuden, pystyvyyden ja resilienssin kehittymistä. Erilaiset oppimisympäristöt tukevat monenlaista toimijuutta. Opettajan ja opiskelijoiden aktiivinen vuorovaikutus on osallisuuden kannalta tärkeää.

OSALLISTAVA PEDAGOGIIKKA hyödyntää oppimisen rajatonta kaikkialtisuutta, joka nostaa esiin kontekstuaalisuuden ja yhteisöllisyyden. Lähtökohtana on lapsen ja nuoren toimijuus sekä aktiivinen osallistuminen. Osallistavassa pedagogiikassa oppimisen tavoitteet ja prosessit tulisi tehdä näkyviksi ja jaettaviksi. Kaikki ovat aktiivisia tiedon tuottajia, jotka osallistuvat myös toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Kaikkien tulee saada mahdollisuus aloitteellisuuteen, päätöksentekoon ja vastuunottoon.

Olen kokenut osallisuutta silloin kun...

VUOROVAIKUTUS

OSALLISUUS ON YHTEISÖLLINEN tapahtuma, jossa sosiaalinen vuorovaikutus on olennaista. Yksin ei kukaan voi olla osallinen, vaan osallisuus toteutuu ryhmässä, jossa ihminen elää ja vaikuttaa. Osallistavassa oppimisessa pyritään kehittämään yksilöitä yksilöinä ja yhteisön jäseninä. Tavoitteena on kasvattaa yksilöitä, joilla on vahva itsetuntemus ja jotka toimivat aktiivisesti yhteisössä kehittämällä yhteisön tavoitteita ja omia vahvuuksiaan. Osallistuminen tarjoaa mahdollisuuden sosiaaliseen oppimisprosessiin, joka on tosielämän tilanteisiin ja käytäntöihin liittyvä kollektiivinen oppimisprosessi.

OSALLISTAVAT OPETUSMENETELMÄT

OPETUS TOTEUTUU VIELÄ melko perinteisesti, eivätkä kasvattajat hyödynnä oppilasta aktivoivaa, elämyksellistä ja todellisissa ympäristöissä toteutettua opetusta kovinkaan usein. Osallistavat opetusmenetelmät saatetaan kokea työläinä, aikaa vievinä tai monimutkaisina. Osallistavassa pedagogiikassa tärkeintä on saada kaikki mukaan, ja kaikkien on omaksuttava uusia toimintatapoja.

OPETUSJÄRJESTELYT TULISI muuttaa sellaisiksi, että ne mahdollistaisivat sekä yhteisöllisiä että yhteistoinnallisia oppimiskokemuksia. Opiskelijoilla tulisi olla oikeus osallisuuteen myös silloin kun neuvotellaan opetuksen tavoitteista ja toteutuksesta. Perinteiseltä opettajalta tämä vaatii asenteen muutosta ja nöyryä oikeassa olemisen ja tietämisen norsunluutornista laskeutumista. Osallistavan pedagogiikan käyttö edellyttää opettajalta myös paneutumista ryhmädynamiikkaan sekä innostusta ja uskoa uusien menetelmien toimivuuteen.

Osallisuus merkitsee minulle...

KRIITTINEN REFLEKTIO TUOHTAA OPPIMISTA

OSALLISUUTEEN JA OSALLISTAVAAN pedagogiikkaan liitetään voimaantumisen ja emansipaatio, joka on myös kriittisen pedagogiikan keskeinen tavoite. Osallistava pedagogiikka voidaan nähdä perinteisiä opetuksen ja oppimisen käsityksiä kritisoivana voimana, jonka taustalta löytyy sosiokulttuurinen ja konstruktiivinen käsitys opetuksesta ja oppimisesta.

OSALLISTAVA PEDAGOGIIKKA tunnistaa kriittisen reflektion oppimisen perustaksi. Se on syvää ymmärrystä, osallistumista, oppimista ja pedagogiikkaa, joka mahdollistaa toimimisen, vaikuttamisen ja päätöksenteon. Osallistava pedagogiikka luo tunteen yhteisöön kuulumisesta ja sitoutumisesta.

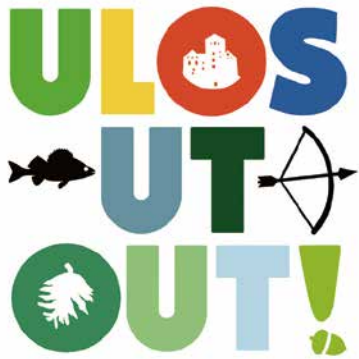
OSALLISTAVAN PEDAGOGIIKAN käytännöissä painottuvat yhteisöllisyys, vastavuoroinen oppiminen, opettajuus tekemisen luomisena, holistinen ihmiskäsitys ja osallisten sitoutuminen. Yhdessä oppiminen edistää luovan ja kriittisen ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja sekä kykyä ymmärtää erilaisia näkökulmia.

OSALLISTAVAN PEDAGOGIIKAN ja erilaisten osallistavien menetelmien hyödyntäminen edistää laaja-alaisen osaamisen kehittymistä. Osallistavan pedagogiikan tavoitteena on mielekäs oppiminen, jossa vuorovaikutuksellisuus on oppimisen perusta.

OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppilas on aktiivinen toimija. Hän oppii asettamaan tavoitteita ja ratkaisemaan ongelmia sekä itsenäisesti että yhdessä muiden kanssa. Oppiminen on erottamaton osa yksilön ihmisenä kasvua ja yhteisön hyvän elämän rakentamista. Kieli, kehollisuus ja eri aistien käyttö ovat ajattelun ja oppimisen kannalta olennaisia. Uusien tietojen ja taitojen oppimisen rinnalla oppilas oppii reflektoidaan oppimistaan, kokemuksiaan ja tunteitaan. Myönteiset tunnekokemukset, oppimisen ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

– Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 2017

Ulkona oppimisen suurtapahtuma

Storevenemanget kring
utomhuspedagogik

Ota käyttöön laadukkaat
luentotalenteet
ja käytännön vinkit!

Högkvalitativa föreläsning-
inspelningar och praktiska tips

ulos2017.fi

#ulos2020 tulossa!
Tykkää!

Vi ses igen! Gilla oss!

@UlosUtOut

Jokaisella lapsella on
oikeus luontosuhteeseen!
Varje barn har rätt till en
relation till naturen!

MATERIAALIPANKKI

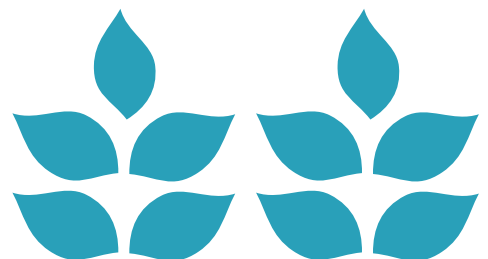
ULKONA OPPIMINEN
YMPÄRISTÖKASVATUS
KESTÄVÄ ELÄMÄNTAPA

LÖYDÄ UUDISTUNUT MAPPA
– KÄYTTÖ ON NYT HELPPOA
JA NOPEAA!

Jo yli tuhat materiaalia!
Tutustu ja tykkää!

 @materiaalipankki @haeMAPPasta

ILMIÖT PIHALLA ILMIÖT METSÄSSÄ ILMIÖT RANNALLA

Hei opettaja!

Kiinnostaako ulkona oppiminen ja ilmiöt?

Kestävä kehitys ja luonnonilmiöiden tutkiminen tarjoavat hyviä aiheita monialaisten oppimiskokonaisuuksien toteuttamiseen.

Koulutuksessa esitellään helppo malli toiminnallisen ja oppilaslähtöisen monialaisen oppimiskokonaisuuden toteuttamiseen koulun metsässä tai rannalla. Koulutus pohjaa PS-kustannuksen kirjaan "ILMIÖT IHMETELTÄVIKSI – Monialaisia ideoita ulkona oppimiseen", joka jaetaan jokaiselle koulutukseen osallistujalle. Koulutus on maksuton.

Koulutukseen sisältyy ennakotehtävä, työpajapäivä, etätehtävä ja "ideoiden jako" -iltapäivä. Ennakotehtävä perehdyttää aiheeseen. Toiminnallisessa työpajassa keskitytään valitun teeman monialaiseen opettamiseen toiminnallisesti. Etätehtävänä toteutetaan monialainen oppimiskokonaisuus omalle opetusryhmälle koulussa. "Ideoiden jako" -iltapäivässä esitellään oppimiskokonaisuudet ja reflektoidaan opetuskokemuksia. Koulutus on kolmen opintopisteen laajuinen ja osallistumisesta saa todistuksen.

TERVETULOA KOULUTUKSEEN!

ILMIÖT METSÄSSÄ:			
13.02.2018	NURMES	Hyvärilän Nuorisokeskus, Lomatie 12	
13.03.2018	JYVÄSKYLÄ	Mankolan koulu, Saarijärventie 21	
14.03.2018	KUOPIO	Kettulan koulu, Koulukatu 3	
21.03.2018	OULU	Timosenkosken luontokoulu, Timosenkoskentie 44	
23.03.2018	KUUSAMO	Oivangin Nuorisokeskus, Rovaniementie 62	
04.04.2018	ESPOO	Suomen luontokeskus Haltia, Nuuksiontie 84	
06.04.2018	KOUVOLA	Nuorisokeskus Anjala, Ankkapurhantie 15	
24.04.2018	VIRRAT	Nuorisokeskus Marttinen, Herrasantie 16	

ILMIÖT METSÄSSÄ -koulutuksien ideoidenjakoiltapäivät pidetään samoilla paikkakunnilla elokuussa 2018. Päivämäärät ilmoitetaan työpajapäivässä.

ILMIÖT RANNALLA:			
08.05.2018	TAMPERE	Tampereen luontokoulu Korento, Niemikyläntie 14	
09.05.2018	SEINÄJOKI	Luontotalo Käpäliikkö, Kyrkösvuorentie 26	
10.05.2018	KOKKOLA	Nuorisokeskus Villa Elba, Sannanrannantie 60	
06.05.2018	HÄMEENLINNA	Vanajavesikeskus, Perttulantie 84	
29.08.2018	HELSINKI	Harakan luontokeskus	
30.08.2018	TURKU	Ruissalon luontokoulu, Ruissalon puistotie 215	

ILMIÖT RANNALLA -koulutuksien ideoidenjakoiltapäivät pidetään samoilla paikkakunnilla syys-lokakuussa 2018. Päivämäärät ilmoitetaan työpajapäivässä.

Ilmoittaudu koulutuksiin
Syklin kouluskaletterissa
➔ www.sykli.fi

LISÄTIETOJA

Anna Kettunen
puh. 040 836 4465

Suomen Ympäristöopisto SYKLI
PL 72, 11101 Riihimäki
019 764 200 / info@sykli.fi
www.sykli.fi

Ympäristökasvatus Teema – Miljöfostran Tema 2017

♦ ÖVERSÄTTNING: PETRA TALLBERG

s. 3

SILJA SARKKINEN REKOMMENDERAR i tidningens ledare alla miljöfostrare att slå till och ingå ett samhälleligt åtagande inom hållbar utveckling samt att utmana andra till att göra detta! Att ingå samhälleliga åtaganden ingår i FN:s handlingsplan för hållbar utveckling och Agenda 2030 och är en del av Finlands nationella strategi för att uppnå hållbar utveckling år 2050. Åtagandet kan vara en åtgärd eller ett mål och kan göras på sitoumus2050.fi-nätsidan (på finska och engelska).

DELAKTIGHET UTAN GRÄNSER – tänk dig en skola utan väggar, där man inte gör skillnad mellan rast och timme. **Anna Kettunen** bekantade sig med en skola i British Columbia i Kanada (www.foundintheforest.com/) där detta är verklighet.

Elever mellan 4 och 13 år leker, lär och samarbetar över åldersgränserna utan att överhuvudtaget sitta stilla i klassrumsmiljö. Under dagen studerade eleverna bl.a. getingar, stenar och spindlar: undervisningen baserar sig på lokaliserad inläring, skapande fantasi och miljöfostran.

SILJA SARKKINEN & ANNA KETTUNEN

s. 4

s. 7

HUR GÅR DET NÄR femton småbarnspedagoger skall lära sig äventyrspedagogik i praktiken med sig själva som försökskaniner? Det blir både spännande, lärorikt och tröttsamt när den två dygn långa skolningen i Nuorisokeskus Marttinen genomförs, delvis ute i naturen. Äventyrspedagogik är ett ypperligt sätt att kombinera miljöfostran med delaktighet och helhetsbaserad inläring – de sociala färdigheterna inte att förglömma. Motsvarande utbildningar arrangeras nästa gång i april och juni 2018.

ANNA KETTUNEN

ETT FUNGERANDE MILJÖRÅD är alltings a och ö. Skolans miljöråd kan fungera under olika namn och på olika sätt – det viktigaste är att deltagandet är frivilligt och att deltagarna är motiverade och upplever delaktighet. Eleverna lär sig förutom miljöorienterade saker också att påverka och komma med nya idéer – samarbete med utomstående organisationer och företag är ett bra sätt att ytterligare utveckla verksamheten.

Miljöråd kan få till stånd många konkreta saker för miljöns väl, såsom solpaneler och vattensparande teknik, men också främja trivseln och känslan av tillhörighet inom skolan.

ESSI AARNIO-LINNANVUORI

s. 10

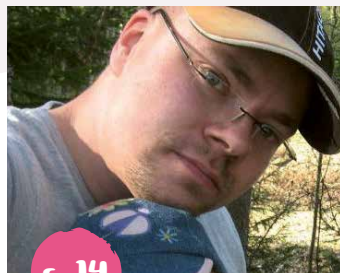
KATI VÄHÄ-JAACKOLA INTERVJU fyra personer angående temat delaktighet.

Mari Parikka-Nihti som jobbar på ett daghem i Tavastehus lyfter fram vikten av att delaktighet numera är en del av läroplanen på daghemmen samt hur viktigt det är att de vuxna känner igen hur barnen reagerar känslomässigt.

Timo Haaksluoto från ungdomscentralen Marttinen i Virdois säger att det viktigaste är att göra ungdomarna medvetna om att de kan vara delaktiga i och påverka sitt eget liv – därefter vaknar även intresset för omgivningen och miljön.

Petra Lattunen från vuxenutbildningscentralen i Tammerfors ser delaktighet som att göra saker själv och fungera som en del av en grupp.

Erkki Makkonen från naturskolan på Stora Räntan (Harakka) i Helsingfors framhäver vikten av fenomenbaserad undervisning utomhus där var och en får förverkliga sig själv t.ex. genom att måla.

s. 14

s. 20

MILJÖRÅDEN ÄR HJÄRTA och motor för Grön Flag -verksamheten. Råden, som består av både barn och vuxna, är det bästa sättet att förverkliga delaktighet inom verksamheten – deltagarna kan på riktigt påverka verksamheten och göra beslut! Miljörådets verksamhet är som bäst såväl rolig, medryckande som fantasifull. På flera dagis har man t.ex. tagit med fantasifigurer (Sopsällennalle eller Eko-Ekorren Oskar) som hjälper till och uppmuntrar barnen.

I skolorna finns det bl.a. elevcenterade grupper, kommittéer och fadderverksamhet inom Grön Flag, och att satsa på mötenas miljö har också visat sig lönande. I Nilsia gjorde rådet och elevkåren tillsammans en Grön Flag-julkalender!

IITU KIMINKI

HSIN-FENG JUNIOR HIGH SCHOOL i Taiwan har sedan länge satsat på att främja cyklande. Under de senaste åren har skolan även satsat på miljöfostran och fram för allt på att förankra sin verksamhet i bygemenskapen. Eleverna har haft en central roll i processen och tagit med ekonomiska och sociala frågor vid sidan om ekologin. Verksamheten har bestått bl.a. av mångsidiga projekt om vattenodling och takträdgårdar där eleverna varit med i alla skeden av projekten, som integrerats i såväl skolarbetet som det omgivande samhället.

JENNIFER LAI

s. 25

s. 28

TAINAN MUNICIPAL HU-SHAN Experimental Elementary School i Taiwan genomförde ett två-årigt biodiversitetsprojekt där eleverna fick bestämma temat: fåglarna på området. Eleverna lärde sig mycket om fåglarnas beteende och fick också själva vara delaktiga i naturupplevelsen på ett praktiskt sätt genom att bygga konstgjorda fågelbon och sätta upp dem i träden. Deltagarna lärde sig såväl praktiska färdigheter som fakta samt fram för allt hur viktig naturen och att värna om den är (ökad miljökänslighet).

YUNG-CHENG LIN

FORSKNINGSDOKTOR PANU PIHKALA behandlar i sin kolumn hur man som lärare kan uppmärksamma och eventuellt mildra miljöangst hos eleverna. Han rekommenderar att lärarna, trots att ämnet är svårt, själva vågar gå med i den rätt känslomässiga processen. I arbetet lönar det sig att utnyttja material som stöder miljöutbildning inom pedagogiken, t.ex. **Ilkka Ratiners** (www.opettaja.fi/cs/opettaja/jutut&juttuID=1408917575404) och **Sakari Tolppanens** forskning (www.oaj.fi/cs/oaj/Uutiset?contentID=1408917526740&page_name=Ilmastokasvatus+pureutuu+ilmastonmuutokseen+monialaisesti).

s. 32

s. 36

VARFÖR ÄR DET SÅ SVÅRT att få in en fungerande miljöfostran i skolorna? Trots att det i årtionden poängterats att miljöfostran utan konkreta handlingar inte fungerar är det fortfarande svårt att få mer med än avfallssortering i elevernas dagliga liv. Eftersom miljön å andra sidan hotas på ett mycket fundamentalt sätt och riktiga katastrofscenarier målas upp är detta inte bra: vem tror på att världen inte går under om man sätter kartongen i rätt sorteringskärl?

Det skulle vara synnerligen viktigt att barn och unga ges också andra konkreta sätt att påverka sin miljö, vara aktiva och känna sig delaktiga i sin egen framtid.

INGEN KAN KÄNNA SIG delaktig ensam – är du redo att delta på riktigt? Delaktighet i inläringen är en viktig del av den nya läroplanen. Delaktighet innebär ett delvis nytt sätt att tänka, där lärarens roll är handledarens, där inläring sker överallt och genomgående, och där alla inblandade är aktiva. Växelverkan och kommunikation är viktiga, och meningen är att fostra aktiva individer som kan verka också i grupp och känner samhörighet. Kritisk reflektion är en central del av denna delaktighetens pedagogik. **SILJA SARKKINEN**

s. 40

Mikä ihmeen
OSALLISUUS?

Yhteistyössä:

Huomio!
Koulut ja päiväkodit

#JÄMÄKISA

JÄTEMÄÄRÄN VÄHENTÄMINEN > RESURSSIVIISAUS > KESTÄVÄKEHITYS
ILMOITTAUDU MUKAAN!

LUOVA IDEAKILPAILU KOULUILLE JA PÄIVÄKODEILLE
PARHAISTA JÄTEMÄÄRÄÄ VÄHENTÄVISTÄ JA RESURSSI-
VIISAISTA RATKAISUISTA.

TOTEUTA MONIALAINEN OPPIMISKOKONAISUUS
INNOVATIIVISESTI KILPAILUN MUODOSSA.

LÄHDE MUKAAN JA KANNUSTA MYÖS MUITA IDEOIMAAN
VIHREÄMPÄÄ JA KESTÄVÄMPÄÄ TULEVAISUUTTA!

Katso lisää: www.jamakisa.fi #JÄMÄKISA

VUOKRA
FOODDUCK

foodduck®

KESTÄVÄÄ KEHITYSTÄ, HYGIENIAA JA
KUSTANNUSTEHOKKUUTTA LEVITTEIDEN TARJOILUUN.

FOODDUCK -LEVITEANNOSTELIJA SOVELTUU KAIKKIALLE!
FOODDUCK on täysin uudenlainen ja älykäs ratkaisu tarjoilla
levitteitä ravintoloiden palvelulinjoissa, leipäpöydissä ja
ammattikeittiöissä.

KEHITYS SUUNNITTELU
MADE IN FINLAND

” Kuvittele

... paikka, jossa
kävely metsässä
onkin matematiikan,
äidinkielen, kuvaama-
taidon, biologian tai
liikunnan
oppitunti...

